Inv. A. 39.608

DINU RAMURĂ

DOMNIȚA RUXANDA

DRAMĂ ISTORICĂ IN 3 ACTE, IN VERSURI

246247

JUCATĂ PENTRU PRIMA DATĂ PE SCENA
TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI CU ELEVII LICEULUI LAZĂR,
IN ZIUA DE I MARTIE 1907.

67070

BUCUREȘTI
Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă
1907

BIBLIOTECA
FUNDAȚIUNEI
UNIVERSITARE
CAROL I.

Nº Curent 58095 Format .....
Nº Inventar A.34770 Anul .....
Secția Depozit IV Raftul .....

DOMNIȚA RUXANDA

DRAMĂ ISTORICĂ ÎN 3 ACTE, IN VERSURI

8388

Cota 58095
Inventar 57070
C/513
1956
OZC 179/02
B.C.U. Bucuresti
C57070

COLEGILOR MEI DIN CLASA VIII-a

A LICEULUI LAZĂR

PERSOANELE

JOLDEA, boier moldovean		ELEVUL	RĂDULESCU I.	CL. VI
MOŢOC	Boeri din sfatul ţărei	,,	POPESCU NICOLAE	,, VIII
MOVILĂ, Vornicul ţărei de sus		,,	MALCOCI VICTOR	,, VII
STURZEA, Vornicul ţărei de jos		,,	MIHĂILESCU A.	,, VIII
HURA		,,	CHIRILOV G.	,, VIII
SPANCIOC		,,	VALENTINEANU V.	,, VII
ŞTEFAN TOMŞA.		,,	OLĂNESCU I.	,, VIII
TRIFAN CIOLPAN		,,	EVIAN I.	,, VII
SIMEON		,,	IACOVESCU I.	,, VIII
DARMAN		,,	HĂRCĂ R.	,, VIII
BARNOVSKY		,,	PARASCHIVESCU V.	,, VI
STROICI		,,	VIŞAN D.	,, VI
REVELLES		,,	CĂLNICEANU I.	,, VII
IOSIF VEVERIŢĂ		,,	MAGIARU E.	,, VII
DAMIAN, omul de casă al Doamnei . .		,,	BORGOVAN I.	,, VIII
ALEXANDRU LĂPUŞNEANU		,,	MIHĂESCU ALEX.	,, VIII
DOAMNA ELENA, văduva lui Petru Rareş			D-NA MATEESCU-CIUPAGEA	
DOMNIŢA RUXANDA, fiica ei.		,,	CONSTANŢA GĂNESCU-DEMETRIAD	
ILEANA, nepoata Doamnei			D-RA M. FĂRCĂŞEANU	

Popor, boieri, ofiţeri poloni, ostaşi moldoveni.

Acţiunea se petrece în Moldova. Septemvrie 1552.

ACTUL I

DARUL DE NUNTĂ

Scena înfățișează o odae, spoită cu var, din casa domnească dela Șipote, în care stă, dela moartea lui Petru Rareș, Doamna Elena, soția lui, împreună cu Ruxanda.

In fund în dreapta [1]) o fereastră mare prin care se vede pridvorul și în depărtare dealurile pe care este clădit Iașul. In stânga e ușa de intrare, o ușe mare de brad.

In peretele din dreapta, pe planul al doilea, o ușă care duce în alte odăi.

Pe peretele din fund între ușă și fereastră sunt două icoane și o candelă stinsă; pe iconostas arde o lumânare de paște.

In stânga, un divan, acoperit cu velințe iar în dreapta, în fața scenei o masă mare înconjurată de scaune și jețuri. In dreapta în fața divanului alt jeț.

Cortina se ridică cu puțin înainte de vecernie. Afară e furtună. In scenă e aproape întuneric. Tunetele și fulgerele urmează puțin și după ridicarea cortinei.

Doamna Elena cu Ruxanda și Ileana, lucrează lângă masă.

SCENA I

DOAMNA ELENA. RUXANDA. ILEANA.

RUXANDA (privind candela)

Mamă, candela e stinsă.

ILEANA (lasă lucrul)

S'o aprind?

DOAMNA

Da, mai curând.

---

[1]) Stânga și dreapta privitorilor.

(Ileana se duce s'aprindă candela cu lumânarea de lângă ea)

Ce furtună 'ngrozitoare; cum de nu ne-a dat în gând
Să-l oprim, când vru să plece?

RUXANDA

Cine-ar fi putut să ştie
Că cu cer senin la ziuă, fi-va seara vijelie.

DOAMNA

Vezi, aşa e şi cu omul, de e blând şi iubitor
Tot să nu te 'ncrezi într'nsul, căci ca vremea 'i schimbător
Multe 'mprejurări din fire ni se potrivesc în viaţă.

ILEANA (venind spre masă)

Ziua bună, câteodată, n'o cunoşti de dimineaţă.

DOAMNA

N'o cunoşti. Avut-am pilde—atât de multe 'n viaţa mea
Incât nici în faptul zilei, nu mă mai încred în ea.
Trei băeţi, creşteau în juru'mi cu credinţă şi iubire,
Şi clădind atâtea vise pentru-a ţărei mântuire,
Am simţit ce'i suferinţa doar atunci când am văzut,
Că 'mi sânt visele deşarte ca şi viaţa ce-am avut.
Voi nu vă puteţi da seama, căci durerea unei mume
N'o poţi înţelege lesne, e prea mare, n'are nume.
Şi-astfel visul vieţei mele dărâmat fu într'un an.
Unul, cel mai mic, se află dus ostatic la Sultan;
Altul e ucis, şi altul mi se leapădă de lege!..
Nu! durerea unei mume nimeni, nimeni, n'o 'nţelege,
Ea e vie şi din minte nici o clipă n'o alungi,
Cât sunt zilele de scurte cât sunt nopţile de lungi.
Chiajna 'n ţara românească, însetată de domnie,
Uită datoria 'i sfântă de copil şi de şoţie
Şi călăuzindu-şi soţul şi boerii precum vrea,
Se îndreaptă spre peire, târând ţara după ea.

Vezi, aşa mi-a fost ursita, ca să plâng o viaţă 'ntreagă;
Numai tu 'mi rămâi. (Îi ia mâna Ruxandei)

RUXANDA (Sărutând-o)

Eu, mamă, nu'ţi sunt dragă?

DOAMNA

Tu 'mi eşti dragă
Ca şi ochii, şi lumina către care ţi-i înnalţi,
Căci în tine se adună şi iubirea celor l'alţi,
Insă tu eşti tot mâhnită şi 'n privirea ta se-ascunde
Un dor tainic, gându-ţi tânăr nimenea nu ţi-l pătrunde,
Spune-mi, ce-ai?

RUXANDA

De ce ţi-aş spune? alinare nu găsesc
Nici în vorbele-ţi de mamă, şi-astăzi nu mă mai gândesc
Să mă mângâi.

DOAMNA

Cum, Ruxando, nu-l iubeşti pe Joldea, oare?

RUXANDA (rece)

Il iubesc.

DOAMNA

Nici n'ar fi bine de-ai putea să fii în stare
Să nesocoteşti iubirea unui om ca el.

RUXANDA

Crezi tu,
Că e singurul în lume, care m'ar iubi?

DOAMNA

Ba, nu —
Insă nu sunt mulţi ca Joldea care'n inimă să poarte
Pururi, o aceeaşi fiinţă, ce-a iubit, — până la moarte.
Multe-ar vrea să-l aibă. Oameni cum e el, găseşti mai rar.

(Ploaia încetează şi se luminează, încetul cu incetul)

RUXANDA

(lasă lucru; se ridică de pe scaun; se'ndreaptă spre fereastră și apoi vine în dreptul jețului din stânga)

Cuvântarea ți-e frumoasă; dar socot că e'n zadar.
Ce-o să-mi fie viața 'ntreagă cu'n boer ce n'are nume?
Vom trăi, uitați și singuri într'un colț, pustiu de lume.
De aceea totdeauna când vorbești de frații mei,
Mă gândesc la Chiajna, doamna!, pismuind norocul ei.
Ea mi-e soră și ca dânsa coborâtă-s din neam mare
Dar pe când domnește Chiajna, eu lăsată-s în uitare,
Căci la mine-i mort norocul și's făcută să privesc
Cum tot neamul meu domnește, numai eu să nu domnesc.
Pasărea, ce naște vultur pe un pisc vecin de soare,
Când se simte, năzuește spre'nnălțimi mai mari să sboare.
Eu, știind că's coborâtă dintr'un neam strălucitor,
Ca și vulturul din zare, spre 'nnălțimi aș vreà să sbor.

(s'a apropiat de masă)

Vreau să fiu stăpână, mamă, într'o țară'n care-am dreptul,
Pentru ce să fiu uitată? poate crezi că înțeleptul
Care-orânduește toate pe pământul nostru, crezi,
Că nu poate să se'nșele?—Se înșeală! dă dovezi
Chiar cu mine, părăsită și uitată de mă lasă,
Pe când eu, sunt cum e Chiajna, capeșă și dăunoasă,
Ei îi scoate'n cale-un Vodă-atot-puternic, mândru, blând,
Mie'mi dă de soț pe Joldea, un boer de rând.

ILEANA (visătoare)

De rând

DOAMNA

Tu, ai mult mai mult ca Chiajna 'n pătimașa ei trufie.

RUXANDA

Cum?

DOAMNA

Iubirea unui Joldea e mai mult ca o domnie.

ILEANA (acelaş joc)

E mai mult ca o domnie.

(O clipă de linişte. Doamna care a lucrat mereu, lasă lucru şi se uită pe fereastră).

DOAMNA

Nu mai plouă?

ILEANA (mergând să vadă)

Nu! a stat.

Cerul însă e tot negru.

(privind afară şi cu o bucurie copilărească)

Vine Joldea.

(Doamna s'a ridicat).

RUXANDA (care s'a aşezat de câtăva vreme)

Ce păcat!

ILEANA (urmărind ce se petrece afară)

Nu e singur.

DOAMNA (acelaş joc)

Cine poate fi acel ce 'l însoţeşte?

(Ruxandei) Hai să le eşim în cale.

ILEANA

Iată-l, vine; se opreşte;

Vine 'ncoace (ese)

(Doamna şi Ileana sunt pe pridvor cu uşa deschisă. Ruxanda nu se mişcă. Joldea şi Spancioc s'au ivit numai decât. Se luminează bine).

SCENA II

DOAMNA ELENA. RUXANDA. ILEANA. JOLDEA şi SPANCIOC în strae de vânătoare. Incep să vorbească din uşă.

JOLDEA

Când văzut-am c'aşteptarea'mi-e'n zadar,
Socotit-am că e bine să mă'ntorc.

(Se îndreaptă spre Ruxanda. Spancioc a rămas în fund)

DOAMNA

Fireşte, dar
Te-a plouat?

JOLDEA

Văzând că'ncepe, m'am adăpostit în pripă,
La un biet ţăran, şi-acolo n'a trecut, cred, nici o clipă
Când venì Spancioc.

SPANCIOC (înnaintează pe la spatele mesei)

Furtuna, risipindu-ne pe toţi,
— Căci suntem mai mulţi,—cătat-am o căsuţă, unde poţi
Să te-adăposteşti de ploae şi la marginea pădurei,
Dau şi de-o căsuţă bună şi de Joldea'n podul şurei.
Ploaia însă care cade, cată tot a nimicì.

DOAMNA (încă nedumerită)

Da'n cotro vă este drumul?

SPANCIOC

Noi, veneam cu toţii-acì,
Căci boerii din Suceava, vin să-ţi ceară sfat...

DOAMNA (mirată)

Sfat mie?

SPANCIOC (acum e în faţă de tot)

Să le spui, din toţi pe care'l crezi mai vrednic de domnie.

(Ruxanda a tresărit, ochii ei s'au întâlnit cu ochii Doamnei, în vreme ce Joldea s'a depărtat puţin)

JOLDEA

Oamenii de rea credință ce-o râvnesc, avem destui,
Dar, cei buni se dau în lături, încât domn în scaun, nu'i —
Și-am ajuns în țara noastră, umilindu-ne Sultanul,
Că pe omul drept la cuget vrem să-l prindem cu arcanul.

DOAMNA (lui Spancioc)

Vor venì acì boerii?

SPANCIOC

N'aveà teamă; nu sunt toți.
Ucigașii din Țuțora au alt drum, așà că poți
Să-i primești cu voie bună pe ceilalți.

DOAMNA

Dar la Țuțora,
N'au fost toți boerii țărei?

SPANCIOC

N'ar fi îndrăsnit la sora,
Și la mama celui, care l'au ucis, să vină cei
Ce-au călcat și jurământul și credința.

DOAMNA (cu mulțumire)

Dragii mei,
De'i așà veniți la mine fără ură, rea și cruntă, —
Iar de zăboviți trei zile, veți puteà să stați la nuntă.

SPANCIOC

Care?

DOAMNA

Joldea cu Ruxanda. Nu știai?

SPANCIOC

Nu, eu credeam,
Că de mult intrat-a Joldea în cinstitul vostru neam.

(De când a început să vorbească Spancioc, se aude toaca de lemn și apoi clopotul bisericei din apropiere)

57070
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

ILEANA

Toacă de vecernie. Mergem la biserică?

DOAMNA

Firește,
Căci în vremuri de restrişte doar credința te'ntărește.

(S'a uitat la Ruxanda care s'a ridicat de pe scaun şi a urmat-o eşind, amândouă prin uşa din dreapta. Ileana s'a dus să stingă lumânarea dela icoane şi a eşit şi ea, în vreme ce Joldea s'a uitat trist după Ruxanda iar Spancioc mult după Ileana)

SCENA III

JOLDEA. SPANCIOC, mai târziu RUXANDA

JOLDEA (văzându-l că se uită după Ileana)

O nepoată e de-a Doamnei, rămânând fără părinți
A fost luată să trăiască 'ntr'ale noastre suferinți.

SPANCIOC (venind în față)

E frumoasă!

JOLDEA

Spune-i Doamnei. Mie...

SPANCIOC

Ii voi spune.

(Se apropie de el, stăruitor)

— Ascultă,
Când auzi cum plânge țara şi când jalea este multă
In norod şi'n boerime, pentru-ce n'ai primì tu,
Să fii Domnul țărei noastre?

JOLDEA (mirat)

Să fiu Domnul țărei?

(S'a gândit puțin şi-apoi cu tărie)

Nu!—

SPANCIOC (cu stăruință)

Poate crezi că nu eşti vrednic sau că altuia'i iei rândul?
Eu te cred cel mai destoinic.

RUXANDA (a intrat la cele din urmă vorbe aşà că pare să fi ascultat tot)

Mie acelaş mi-a fost gândul.

JOLDEA (auzind, se întoarce o priveşte multă vreme, apoi amărât):

Sora doamnei Chiajna.

RUXANDA

Fie, dintr'un sânge ne-am născut.

JOLDEA (privind-o în ochi)

Cu aceleaşi năzuinţe.

RUXANDA

La olaltă am crescut.

JOLDEA

Insă vezi, în al meu suflet nu s'a zămislit dorinţa
De-a domnì pe-o ţară, numai pentru a furà credinţa
Unui biet norod.

SPANCIOC

Credinţa, cum s'o furi?

RUXANDA

Nu te'nţeleg.

JOLDEA

Cum? făgăduind prea multe fapte unui neam întreg,
Şi să nu te ţii de vorbă, când la urmă el îţi cere
Să-ţi arăţi destoinicia în a ţărei privighere.

RUXANDA

Va să zică, nedestoinic te socoţi?

JOLDEA

Destoinic sunt;
Nu domnia mă'nspăimântă, nici de tron nu mă'nspăimânt,
Dar de vreţi cu dinadinsul să aflaţi ce mă'nfioară,
Nu de scaun'mi-este teamă, dar de cei ce'l înconjoară.

SPANCIOC

De boeri?

JOLDEA

In ţara noastră, nu mai poţi să faci ce vrei.
Turcul, Ungurul şi Leahul mi te sfâşie 'ntre ei,
Şi nu sunt destui atâţia cu-a lor ură cunoscută,
Din chiar însuşi sânul ţărei, es câţi-va care'i ajută.

RUXANDA

Domnul care e destoinic îi striveşte în curând
Şi în jurul lui 'şi-adună doar pe cei ce nu's de rând.

(De câtă va vreme se-aud cornuri de vânătoare apropiindu-se din ce în ce. Acum nu se mai aud, dar în schimb se-aude în curte glasuri de oameni şi tropote de cai. Ileana intră şi se duce la fereastră)

SCENA IV

JOLDEA. SPANCIOC. RUXANDA. ILEANA. DOAMNA

ILEANA

Vin şi ceilalţi; curtea'i plină; pururi mi-oi aduce aminte.

DOAMNA (intrând)

Sunt boeri din sfatul ţărei, le eşim dar înainte.

(Es cu toţii afară de tot; numai Ileana a rămas la fereastră Ruxanda e în uşă)

ILEANA

Ia priveşte frumuseţe; colea patru, colea trei, --

(cu un zâmbet copilăresc)

Insă Joldea-i tot mai chipeş şi mai mândru printre ei.

(Ruxanda se întoarce şi intră în scenă, după ea vine Doamna cu Movilă şi Sturzea şi ceilalţi boeri, vorbind între ei. Spancioc şi Joldea la urmă)

SCENA V

DOAMNA. RUXANDA. ILEANA. JOLDEA, SPANCIOC. MOVILĂ. STURZEA. DARMAN. VEVERIȚĂ. STROICI. DAMIAN

STURZEA (intrând)

Noi am așteptat în vale să se risipească norii.

DOAMNA (ducându-se spre jeț)

Ia ședeți cu voie bună, să ne șeadă pețitorii.

(Damian dă scaune)

STURZEA (așezându-se obosit)

Să ședem dacă ne 'ngădui.

(Se-așeză toți. Ruxanda e în stânga, lângă ea în picioare e Joldea, la spate Ileana. Doamna e la masă, boerii toți în jurul mesei afară de Movilă și Sturzea care sunt între Joldea și Doamna).

MOVILĂ

Pețitori suntem chiar noi,
Și porniți tocmai de-acasă pe arșiță și pe ploi,
Subjugați, ca totdeauna, de a neamului iubire
Te rugăm să ne-arăți drumul, să putem găsi un mire,
Țărei noastre.

DOAMNA

Am credință, că cinstită's, mult, prea mult,
Totuși, fără îndoială ruga voastră v'o ascult.
Rog pe Dumnezeu în marea și nemărginita-i milă,
Binecuvântându-mi gândul, să-mi îngădue, Movilă,
Să numesc pe-acela care e mai vrednic; Dumnezeu
Mintea să 'mi-o lumineze trimițându-mi harul său.
Trebuind, ca domn al țărei, om cinstit și drept din fire,
In ăl cărui suflet mare, să nutrească o iubire
Fără seamăn, țărei, obștei, totdeauna, la or ce —
Eu vi'l spun pe-acela care îl cunosc și știu că e
Cum îl vreți. Vă 'ndemn pe Joldea să-l alegeți.

SPANCIOC

Da firește,
Ințelept e și destoinic.

JOLDEA (liniștit)

Insă Joldea nu primește.

(Doamna nu prea e mirată. Murmur printre boeri. Ruxanda încremenită îl privește în vreme ce Movilă după ce l'a măsurat cu privirea de sus până jos se ridică).

MOVILĂ

Te cunoști mai bine, poate, decât alții, de vorbești —
Dacă scaunul domniei dându-'ți-se, nu-l primești.
Pentru'ntâia dată astăzi, pot vedea și eu în față
Omul care își dă seama decât poate; dar în viață
Intâlnești atâtea soiuri de netrebnici — înțelepți, —
Ce vorbind de rău pe alții, să cred ei cei mai deștepți,
Se cred și cei mai în stare taina firei a pătrunde,
Că 'ntâlnind vre-unul care nu se laudă ci-ascunde
Iscusință în smerenie, cum erà și mai de mult —
Il ghicești că'i mult mai vrednic și că poate mult mai mult.

DARMAN

Omul vrednic, vrednicia totdeauna și-o ascunde.

JOLDEA

Voi vorbiți atât de bine, că nu pot a vă răspunde.

STURZEA

Când vezi tu că boierimea să colinde a ajuns,
Ca să caute-un destoinic să primească a fi uns
Domn, de ce nu vrei tu, Joldeo, răului să-i pui un capăt,
Vrând să mergi cu noi acuma?

(Ruxanda s'a ridicat, luând seama la tot ce se petrece s'a apropiat de Doamna împreună cu Ileana care a urmat-o așa încât Joldea rămâne singur în stânga avându-i pe toți în față).

JOLDEA

Ascultându-vă, nu capăt,
Nici o urmă de mândrie şi mă credeţi că mă simt
Şi cu inima închisă şi cu gândul, mult mai strâmt.

DARMAN

Ce te 'mpedică?

DOAMNA (după ce a vorbit cu Ruxanda)

Primeşte înaintea or şi cărei
Altei îmboldiri străine, o dorinţă ce'i a ţărei.

JOLDEA

Cinstea care mi se face e prea mare, văd şi eu,
Insă visul de mărire nu încape 'n gândul meu.
Dintr'un colţ, lipsit de lume, am privit cum se frământă
Minţile-a le-atâtor oameni pentr'un gând ce te'nspăimântă
Şi-am citit, când-va, aevea din ceasloave, din bătrâni,
Din a neamului poveste, viaţa domnilor români;
Am văzut că cei mai vrednici şi mai mari voevozi ai ţărei
Ce luptat-au să păstreze visele neatârnărei,
Fost-au pismuiţi nu numai de duşmani, cum e firesc,
Dar de chiar boerii ţărei — stâlpii tronului domnesc—
Dacă ei, ce-au fost de moarte despărţiţi numai de-un deget
Răsplătiţi au fost cu ura ce loveşte fără preget,
Ce să spunem noi, aceştia care doară năzuim
Pentru-a ţărei neatârnare sau isbânzi să ne jertfim?

STURZEA

Cum, în noi nu încolţeşte vitejia strămoşească?
Cum, tu crezi că azi în inimi de români n'o să 'ncolţească
Dorul sfânt al biruinţei ca'n Ştefan cel bun şi drept,
Şi pornirilor duşmane, să nu poată ţine piept?

JOLDEA

Vremea lui Ştefan cel Mare a trecut de mult; acuma

Pe ogorul țărei noastre 'n loc de rouă cade bruma,
Căci cu oamenii de astăzi perzi și ce ți-a mai rămas,
— Strimți în cuget și simțire, surzi l'al țărei jalnic glas.

DARMAN (lui Stroici)

De-așa om avem nevoe.

JOLDEA

Și de cugetați mai bine,
Veți vedea că omul vostru, nu vi l'ați găsit în mine.

STROICI

Cugetarea 'ți e 'ndrăsneață, năzuințele 'ți sunt mari.

JOLDEA (cu bucurie)

Ai dreptate! Iată Stroici mă pricepe; tu îmi pari
Că-mi pătrunzi în suflet. Iată Stroici singur mă 'nțelege.

MOVILA

Te 'nțelegem toți, n'ai grijă.

JOLDEA

Și mă jur pe-a țărei lege,
Bună e destoinicia într'un vrednic domnitor,
Insă, nu uitați o vorbă: — toate sunt la vremea lor.
Voi m'alegeți domn al țărei cu credință și iubire
Dar în ceasuri de restrište mă lăsați în părăsire.
Stâlpii scaunului domniei se vor clătina mereu,
Putrezi sunt o sumă, trainici sunt câți-va, așa că eu
Nu putea-voi fi nici vouă și nici țărei de izbavă,
Petrecându-mi vremea 'n luptă pentru însăși a mea slavă.

MOVILĂ

C'o să lupți pentru domnie ai dreptate, bine-ai zis.

(tuturora)

După ce am aflat că Vodă, lângă Prut, a fost ucis,

— Totdeauna cearta pentru o domnie ne desparte —
Am pornit pe două drumuri toţi boerii. Noi, o parte,
Am venit aci, iar ceil'alţi au pornit cu mare-alai,
In Polonia, să ceară, pe un cap de-al lor, la crai.
Am venit la însăşi, doamna a lui Petru Rareş, ca să
Ne povăţuiască dânsa, ce să facem. In spre casă
Un răzeş ne spune în treacăt, că domniţa în curând
Işi va face cununia cu'n boier. Ne-a dat prin gând
C'am ajuns la ţinta noastră, pe boier de-l vom alege,—
Insăşi doamna ne îndeamnă să-l alegem. Să 'nţelege,
Că noi vrem cu toţii Joldea să te luăm, dar tu te temi;
Eşti în cumpănă, fireşte ceasu-acesta ţi-l blestemi,—
N'avea grijă, domnul vrednic toate relele le 'nfruntă,
Şi vezi, scaunul domniei, noi ţi-l dăm ca dar de nuntă.

(I-a privit puţin şi-apoi s'a dus la Doamna, boerii ceilalţi sunt împrejurul lor. După câte-va cuvinte schimbate cu Doamna, se 'ntoarce la Joldea)

Te lăsăm să te gândeşti.

(Boerii de lângă uşă rămân acolo, ceilalţi împreună cu Doamna care o ia pe Ruxanda, şi cu Movilă şi Sturzea tae scena prin dosul mesei şi es prin dreapta. Damian, care a ascultat, în fund lângă fereastră, se duce după ei, crapă uşa să vază dacă s'au depărtat şi vine grăbit la Joldea, care obosit s'a aşezat pe jeţul din stânga)

SCENA VI

JOLDEA. DAMIAN

JOLDEA

Nu! —

DAMIAN

Vai, stăpâne ce spun ei?
Vor cu sila să te facă domn în ţară, şi nu vrei?
Asta nu se poate, gluma merge până unde merge
Când cu gândul la domnie ori ce om pe bot se şterge
Neputând s'ajungă Vodă nu se poate să 'ntâlneşti

Om ce nu primeşte, iată, când îl roagă toţi. Vezi, eşti
O minune 'n ţara noastră 'n care omul, or şi care,
Vrea s'ajungă cât de iute, tot mai mare, tot mai mare.
Iată mie de mi-ar spune, cineva de vreau să fiu
Aş închide 'ndată ochii şi-aş primì fără să ştiu.
Poate, crezi că nu-ţi stă bine, tu, logodnic de domniţă,—
Că, nu eşti destoinic, poate, sau că.. de.. nu eşti de viţă,
Ce-are-a face, ia te uită la Damian — cel scurt şi spân,—
Tata'i rus, mama'i grecoaică şi el totuşi e român.
Ce, te'ntreabă azi în ţară cine-va ce eşti? — Ce-ţi pasă?
Cap să ai şi bani —, şi capul une ori îl laşi acasă.
Mă ca domn, ce nu poţi face? — Biruri pui, parale ai,
Când te supără vre unul într'o clipă pui de'l tai;
Ţara ţi se ploconeşte; eşti mai mare ca Hatmanul;
La Stambul mergi ca un paşă şi dai mâna cu Sultanul.

(tot spunând, s'a depărtat de Joldea şi acum vine iute înapoi)

Dar, apoi când vei fi mare — nu lua 'n seamă, că eşti mic,
Unii's lungi cât o prăjină şi în cap tot n'au nimic;
— Au doar ifose şi-acelea la câţi-va adesea nu's,
Dar fiind lung de.. fireşte, te priveşte mai de sus.--
Uite cum mă fură vorba; iartă-mă, frumos nu-mi şade,
Ştii, aşa 'mi-e firea, de-altfel sunt un om prea cum se cade,
Dar trecând dintr'una într'alta, am uitat să-ţi spun ce [vream

(pe nerăsuflate)

Fă-mă mare peste pimniţi unde'i vinul mai de neam.

JOLDEA (se scoală; urmărind în gând o idee)

Da, aşa e! (merge spre masă)

DAMIAN (crezând că e vorba de el se ia după Joldea)

Am dreptate? lucru mare n'o să fie.
Vezi acelaş ţi-a fost gândul, — gând la gând cu bucurie.

JOLDEA (se întoarce în stânga)

Ia, mai lasă-mă, ce-am vreme de pierdut, stând să te ascult.

DAMIAN (plouat)

Eu vorbesc de-un ceas și dânsul nu m'ascultă mai de mult.
Ne 'nțeleasă fire parcă ai jurà că'i din poveste,—
Eu 'i vorbesc de-un ceas aproape și el nici n'a prins de [veste.

(ușa din dreapta se deschide)

E domnița! Vine 'ncoace (ese prin fund, Joldea rămâne gânditor)

SCENA VII

JOLDEA, RUXANDA

RUXANDA (se apropie încet de el)

Tu, gândește-te. Când-va,
O să vrei și-atuncia fi-va prea târziu; în mintea ta,
Plăsmuește cum e bine, să nu poți avea căire,
Mai târziu, când, ca și alții vei fi dornic de mărire.
Alții luptă viața 'ntreagă pentru-ca, măcar o zi
Să stea 'n rândul celor care pomeniți pe veci vor fi,
Și când tu, numai c'o vorbă, ai puteà fără sfială,
Să urci treptele domniei, mai ai vreme de'ndoială?

JOLDEA

Nu! nu stau la îndoială.

RUXANDA

De-e așà?

JOLDEA

Am hotărât,
Nu primesc.

RUXANDA

Boerii pleacă.

JOLDEA

Pot să plece, n'au decât.

RUXANDA (stăruitoare, se apropie din ce în ce mai mult, de el)

Cum, când vezi că toţi boerii sunt trimeşi de ţara'ntreagă,?
Cum, când vezi că însăşi mama îi îndeamnă să te-aleagă?
Cum, când vezi că doar o clipă te desparte dac'ai vreà,
Şi de tron şi de putere şi de slavă'n ţara ta,
Poţi să laşi, ca judecata s'o domnească îndoiala? —
Te codeşti; n'ai hotărîre! şi să ştii tu, că codeala
E-o uneltă a dosadei şi a sufletelor mici.
Te codeşti! (se dă câţi-va paşi înapoi).

JOLDEA (mâhnît; cu greutate)

Aşà e, bine, mă codesc fie cum zici.

RUXANDA

Şi de nu vrei să faci pasul datorit azi întâmplărei,
Tot primeşte, căci Ruxanda vreà să fie doamna ţărei.

JOLDEA (o priveşte mult şi-apoi se-apropie ea)

Pentru ce să-ţi laşi odihna şi căminul tău tăcut? —
Să nu spui la bătrâneţe, când vedea-vei c'ai avut
Traiul limpede, ca apa ce se scurge din isvoare —
C'ai trăit, lipsit de grijă, viaţa ce-o trăeşte-o floare.
(îi ia mâna într'ale lui)
Pentru-ce să nu stăm singuri fără nimeni prin'prejur?
Astă-i visul vieţei mele şi să-l lepăd nu mă'ndur.

RUXANDA

Care'ţi este frumuseţea să trăeşti uitat de lume?

JOLDEA

Tot mai bună e uitarea, decât cinstea unui nume,
Ce n'aduce decât ură. (cu dragoste)
Cu credinţa'n prea înnaltul
Să trăim, uitând şi lumea, numai unul pentru altul,
Să ne creştem şi copii cum am fost crescuţi şi noi,
Nelăsându-i să cunoască suferinţa din nevoi.

RUXANDA (punând capul pe umărul lui)

Dacă iei domnia, Joldeo, îi vom crește'n dor de țară;
Pildă te vor luà pe tine și ce bine o să-ți pară
Când, bătrân, le vei da sfaturi și'ți vor stà la căpătâiu,
Soarta îți va fi aceiași . . . —

JOLDEA (îi lasă mâna și se depărtează)

Ce-o avură frații tăi.

(a ajuns în stânga în fața scenei. Privind-o)

N'auziși că eri boerii cu smerenie și credință,
Dusu-s'au s'aleagă Vodă dup'a Craiului voință?
Când în țară ei intra-vor și vedea-mă-vor pe tron,
Au să ceară ajutoare dela Turc, dela Polon,
— Ca să sprijine domnia celui, care'l vor alege —
Vor fi lupte'ngrozitoare, pentru cine le'nțelege,
Iară luptele acestea date fără vre-un folos
Istovi-vor mai mult țara, coborând-o și mai jos.
Când, la urmă și norodul — ce se răsvrătește iute, —
Pe dușmanii țărei noastre, va venì ca să-i ajute,
Când palatul, tot, în mâna răsvrătiților, va fi,
Ce-o să spui tu — Doamna Țărei, — celui care te-o lovì?
Vrei s'auzi cum tot norodu'mi strigă numele pe uliți?
Vrei să-mi vezi, de-odată, trupul plin de sânge, plin de [suliți?

(Își întoarce privirea dela ea. Trece o clipă și Ruxanda merge spre el)

RUXANDA (cu dragoste, prefăcută)

Tu mi-ai spus, adesea, Joldeo, c'ai dorì să'mi dovedești,
Cât de mare'ți-e iubirea, cât de mult mă prețuești,
Iată dovedește-acuma; folosește-te de vreme;
Nu credeam că ești în stare, Joldeo, tu să te poți teme.
Și de nu vrei către slavă să pășești în calea ta,
Totuși fă-o pentru mine, isbândindu-mi vrerea mea.

(își înlănțue brațele împrejurul gâtului lui)

Mâine mergem în Suceava, — care'n lupte e căruntă,—
Şi cu-a ta învestitură săvârşim a noastră nuntă,
Şi punând pe cap coroana domnului moldovenesc,
Pe mireasa ta vei lua-o în alaiul tău domnesc.
Fericit vei fi, ştiind că ai făcut tot pentru mine,
Eu în semn de mulţumire voi fi pururi lângă tine
Şi'ndemnându-te la bine, cu credinţa'n Dumnezeu,
Câmpul luptelor cu tine voi cutreera şi eu.

JOLDEA (cu ochii în ochii ei)

Fi-vei mulţumită, oare, când a ta va fi mărirea?
Vei vedea, atunci Ruxando, cât de mare'mi-e iubirea?

RUXANDA

Da! Da! Joldeo, mă vei face, cea mai mândră'ntre femei,—
Joldeo, spune vorba mare, spune da, -
(cu ochii în ochii lui, aproape ne-mai răsuflând aşteaptă răspunsul)

JOLDEA (slab, cu privirea pierdută)

Fie cum vrei!

RUXANDA (Ia mâinile amândouă în vreme ce Joldea obosit se aşează)

Mulţumesc!

(Dar de câtăva vreme, boerii au început să intre; acum sunt toţi de faţă. Ileana a intrat şi ea, cu Spancioc. Lipseşte doamna. Ruxanda când i-a văzut, le spune cu mulţumire):

SCENA VIII

JOLDEA. RUXANDA. MOVILĂ. STURZEA. SPANCIOC. DARMAN. VEVERIŢĂ. STROICI. DAMIAN. ILEANA, mai târziu DOAMNA

RUXANDA

Primeşte Joldea.

JOLDEA (îşi trece mâna pe frunte)

Mi se pare o poveste.

MOVILĂ (se apropie nedumerit)

A primit?

STURZEA (acelaş joc)

Care 'i pricina?

VEVERIŢĂ (se depărtează, după ce venise cu Movilă lângă Ruxanda)

E'ndărătnic mult.

DOAMNA (intră)

Ce este?

RUXANDRA (merge la ea)

Joldea spune că primeşte. (Trosneşte icoana din perete)

ILEANA

A trosnit icoana! (merge în fund)

JOLDEA (Doamnei încă nedumerită)

Eu,
Numai ştiu unde 'mi-e mintea.

SPANCIOC (mergând după Ileana, în fund)

A trosnit acum?

ILEANA

Semn rău!

JOLDEA (se ridică şi merge la Doamna, care s'a oprit lângă masă)

Vei venì şi tu'n Suceava?

DOAMNA

Nu! rămân în părăsire,
Voi, duceţi-vă în lume; eu, mă duc la mânăstire.
In Suceava mâine poate, două nunţi aveà-vor loc:
Joldea cu Ruxanda, una, şi Ileana cu Spancioc.

(e mare mulţumire printre boeri)

JOLDEA

Vino, dar și tu la ele.

DOAMNA

Nu! în ochii tuturora,
Am să-mi văd copilul, Joldeo, și măcelul din Țuțora.

MOVILĂ (lui Sturzea, în fund)

Dragostea de mamă 'i sfântă, n'o 'nțelegi așa ușor.

DOAMNA (lui Joldea)

Iubitor de-a țărei lege și de datini păstrător,
Cu dreptate cârmuește. (Ruxandei)
Tu ajută'i să domnească
Cu evlavie. (Joldea îi sărută mîna)

BOERII

Trăiască Joldea-Vodă.

RUXANDA (întinzându-i mâna)

Să trăiască.

JOLDEA (se duce la ea)

Multe face omu'n viață și de vreà și de nu vreà.

RUXANDA (privindu-l cu mândrie)

Eu să-ți fiu soție, Joldeo, și tu domn.

JOLDEA (o strânge, cu dragoste la pieptul lui)

Ruxanda mea.

(Spancioc și Ileana s'au apropiat prin fund de ei. Boerii răspândiți prin odae vorbesc mulțumiți și Doamna făcându-și loc printre ei-se duce la icoane. Cortina cade.)

ACTUL AL II-LEA

JOLDEA-VODĂ

PALATUL DIN SUCEAVA

Ziua următoare. O sală a palatului în care se ține sfatul țărei. In fund, în stânga, o ușă care dă pe un pridvor și apoi în grădină cu ajutorul unei scări. In dreapta (fund) o fereastră mare în fața căreia este un jeț. In dreapta pe pl. al 2-lea o ușă, în stânga alta.

In dreapta și stânga ușei din fund stâlpi cu armură. In dreapta, în fața scenei, un jeț mare și o masă. In stânga un alt jeț și un scaun.

SCENA I

MOȚOC. ȘTEFAN TOMȘA. TRIFAN CIOLPAN. BARNOVSKY. SIMEON.

(La ridicarea cortinei sunt toți în scenă afară de Moțoc. Puțin după ce s'a ridicat, Moțoc se iveşte prin fund, ține ușa deschisă, o clipă, apoi o închide și coboară).

TOMȘA (mergând spre el)

Ai vre-o veste ?

MOȚOC (la ușă)

St! tăcere. (după un timp)
Au plecat. (coboară)
Nu, n'am nici una.
Dar mi-e teamă pe iscoadă să n'o prindem cu minciuna

SIMEON (îngrijat, se-apropie)

Ai schimbat-o ?

MOŢOC

Eri spre seară.

CIOLPAN

Şi ţi-e teamă?

MOŢOC (gândindu-se)

N'ar fi chip.

BARNOVSKY

Dar, la urmă şi trădarea 'i vorbă scrisă pe nisip,
In ce facem.

TOMŞA (lui Barnovskty)

Nu e tocmai; or şi cum o iei, jupâne,
Fie albă, fie neagră, ea trădare tot rămâne,
Şi în ochii tuturora noi vom trece-adesea ori,
Nu ca oameni de ispravă, dar ca nişte trădători.

(Vorbeşte încet cu Barnovsky. Ciolpan s'a depărtat şi pe la spatele lor l'a ajuns pe Moţoc, care şi el se depărtează de Simeon).

SIMEON (merge după Moţoc)

Ce-ai făcut iscoada veche?

MOŢOC

Am trimes-o, că'i bolnavă,
Să se caute acasă, căci aci...

SIMEON

E, de ispravă
Omul care e acuma?

(alcătueşte un grup în fund cu Ciolpan şi Moţoc)

TOMŞA (înainte lui Barnovsky

Eu, ades am întâlnit
Om care-a trădat pe altul, — fie poate că'i plătit,
Fie şi din voie bună, — în folosul celui care

Il îndeamnă; iar, acesta, vezi minunea nu e mare,
Il socoate un nimica și mă crede c'ăi așa,
De-a putut trădà pe-un altul și pe el îl va tradà.

BARNOSVKY (merge spre Moțoc, care coboară)

Nu se poate!

TOMȘA (stăruitor)

Se întâmplă.

MOȚOC (urmează convorbirea cu Ciolpan)

...Și cu zale până 'n glesne,
Petre Stolnicul, e omul care nu se teme lesne,
Se aruncă în luptă aprig, (Ciolpan râde)
pentru ce râzi, tu Ciolpan?

CIOLPAN (în zeflemea)

De-aia 'i trebue lui oameni să-i trădeze pe dușman.

MOȚOC (supărat)

Cine, de 'i așa, te 'ndeamnă să lucrezi cum, el, îți cere?
Pentru ce nu 'i ești lui Joldea credincios?

CIOLPAN (firesc)

Dar, bine, vere,
Poți să 'nșeli norodul, mie să nu-mi spui că e viteaz,
Petru Stolnicul e omul cum avem nevoe azi,
Când pe scaunul domniei ni se urcă fără veste,
Un boier adus cu sila, neștiindu-l cine este.
Dar să 'mi spui că Lăpusneanul...

BARNOVSKY (mirat)

Lăpusneanul?

CIOLPAN (se întoarce la el)

...N'ai aflat?
Petru Stolnicu 'n Lehia numele și l'a schimbat,
Vrea, venind domn în Moldova prin Sienovsky

BARNOVSKY (lămurit)

Da!

CIOLPAN

...Hatmanul,
Să nu'i se mai zică Petru, ci—Alexandru Lăpușneanul,—
După mama lui, femee din Lăpușna.

BARNOVSKY

Așa dar,
Lăpușneanul cu Lehia e unit?

MOȚOC

Și în zadar,
Joldea, ar dori Lehiei piept să-i ție, căci norodul
Și boierii mai de seamă știu cine le e voevodul, —
Om de rând adus cu sila —

TOMȘA

De norod doar să te temi, —
Răbojite 'i sunt pe trupu 'i, luptele-a le-atâtor vremi
Cu schimbarea de domnie. El vrea liniște și pace;
De 'i voevodul om de viță sau de rând, tot una face,
Om cinstit și drept la cuget, vrea să aibă,— cei de neam,
Une-ori sunt mai de-ocară, mai stricați decât credeam
Și o zicătoare veche, ca și lumea știu, anume:
Numele și-l face omul, dar pe om nu-l face-un nume.

CIOLPAN (îl bate pe umăr)

Numele cu toate-acestea, dă și el un ajutor,
Câți n'a jung departe, Tomșo, cu un nume sunător.
Și că-e bine să ai nume strălucit, mereu pe limbă,
Pildă ai, că nu degeaba Petru Stolnicul și-l schimbă.

TOMȘA (tare, lui Moțoc)

Lăpușneanul e de viță?

MOȚOC

Nu'i de viță, dar a fost
Tot de auna'n rândul nostru 'și cunoaște-al țărei rost.
Și pe urmă, de.. se spune că ar fi...

TOMȘA

..puțin ne pasă.

MOȚOC

Petru Rareș n'a fost fiul lui Ștefan cu...

TOMȘA (îi tae vorba)

Lasă, lasă.
După mine nu'i nici unul, dintr'aceștia doi, mai bun.
Eu, am spus, de-acuma'n colo nici o vorbă nu mai spun.

(se duce în fund; Barnosky și Simeon îl opresc și stau de vorbă cu el în vreme ce Moțoc și Ciolpan au rămas în față)

MOȚOC

Totul ar fi fost mai bine, dacă n'ar fi mers Movilă,
Văduvei lui Petru Rareș, sfat să-i ceară, și în silă
Să-l aducă, domn pe Joldea. Ei, firește 'i a priit,
Căci pe Joldea și-o nepoată, doamna 'și-a căpătuit;
Nunta cu Ruxanda, încă, n'a făcut-o domnul țărei.
Iar a lui Spancioc mireasă e în prada așteptărei.
De trei zile de când Vodă în Suceava a intrat,
Așteptând să facă nunta, toate cele s'au schimbat,—
Obicieiul, ca și omul, dornic e de-o viață nouă,—
Căci palatu 'ntreg se află împărțit de-odată 'n două, —
Colo stă Voevodul, Joldea, singur, — cuc, — colo 'ntr'alt [loc,
Stă Ruxanda și așteaptă cu mireasa lui Spancioc

(nedumerit)

Zău, nu știu ce așteaptă. (merge în dreapta)

CIOLPAN (după el)

Iacă, te amesteci şi 'n iubire.
Dă-le pace. Lasă-i.

(se aude sgomot. Moţoc se întoarce cu teamă)

MOŢOC

Vine... (intră Spancioc. Moţoc cnrtenitor:)
Iată, prea cinstitul mire.

SCENA II

TOMŞA. MOŢOC. SIMEON. BARNOVSKI. CIOLPAN. SPANCIOC.

(Frunţile boerilor s'au descreţit, sunt toţi veseli ca şi cum nu s'ar întâmpla nimic. Spancioc vine în dreapta lui Ciolpan, cei din fund se apropie)

MOŢOC (merge în întâmpinarea lui Spancioc)

Ce prielnică e vremea, sărbătoarei. E un dar,
Ce vi'l face firea. Când e ziua 'n care la altar
Te vei duce?

SPANCIOC

Mâine

SIMEON (încet lui Barnoski)

Mâine!

SPANCIOC (văzând c'au tăcut)

Socotiţi voi, că nu'i bine?

(se uită la toţi)

MOŢOC (curtenitor, vrând să risipească bănuiala)

Vodă, când îşi face nunta?

SPANOIOC (întunecat)

In aceeaşi zi cu mine,
Şi cu-o nuntă ţărănească.

MOŢOC

Mâine, poate, e târziu.

SPANCIOC (căutându-i privirea)

Ştii ce-va?

MOŢOC (lasă ochii în jos, apoi îi ridică şi'l priveşte cu mândrie)

Nu ştiu nimica.

SPANCIOC (lui Ciolpan)

Ştii ce-va?

CIOLPAN (prefăcându-se mirat)

Eu ce să ştiu?
(firesc) Ştiu, ce ştim cu toţii.

SPANCIOC (lui Moţoc)

Insă, ai aflat ce-va, de vreme
Ce i-ai spus...

MOŢOC (îi tae vorba)

Ca ori şi care dintre noi care se teme
De-o răscoală, nouă 'n ţară, de-un nou chin, de-un nou [blestem;
Ţie, nu'ţi e teamă? omul,... de,... aşa e.

SPANCIOC (luminat)

Nu mă tem,
De norod, senin în cuget, cum sunt zările albastre,
Dar mă tem de vre-o urzeală şi de gândurile voastre.

SIMEON (lui Tomşa)

A aflat ceva.

TOMŞA

Se vede.

SPANCIOC (isbucnind)

Ne-aşteptam să fie-aşà,

MOŢOC (îngrijat)

Nu urzim nimic.

SPANCIOC (nu mai ascultă)

Lehia, e aproape; Craiul vreà,
Mai de mult, să aibă 'n ţară un prilej să vină, — iată,
Il'aţi dat chiar voi acuma. (tare)
Las'să vină. Niciodată
N'o să cadă Joldea, pradă uneltirilor viclene,
Te 'nspăimântă când pe piscuri, vezi cum-va, câte-va pene
De vultur căzute; pare că 'l şi vezi când dânsul nu'i—
Tot aşà va fi cu Joldea când vedeà-veţi spada lui.
Lăpuşneanul n'o să calce în Suceava.

BARNOVSKY (înspăimântat)

Lăpuşneanul?
A aflat.

SPANCIOC

Şi craiul ştie cum ne ştie şi Hatmanul,
Ce ne poate pielea 'n ziua când pornim în vre-un războiu.
Umbra lui Ştefan cel Mare rătăceşte printre noi.

MOŢOC (râzând curtenitor, înaintează)

Nu'nţeleg, cum poţi credinţa să ne-o pui la îndoială;
Noi îl vrem pe Joldea.

SPANCIOC (se dă înapoi şi 'i are pe toţi în faţă)

Vorbe! am ghicit că e spoială,
Tot ce spuneţi. Bănuit-am c'o trădare are loc;
Nu credeam să fie însă iscodită de Moţoc,
Şi de Tomşa, om de frunte. Ştiu acum, din fericire
Şi trădarea şi minciuna o citeşti într'o privire.

TOMŞA (încet lui Simeon)

Ce ruşine! (Spancioc s'a întors căci prin fund intră Movilă. Sturzea şi ceilalţi. Tomşa şi Simeon tae scena şi merg de se unesc cu grupul lui Moţoc. Spancioc merge spre eşire)

SCENA III

TOMŞA. BARNOVSKY. SIMEON. CIOLPAN. MOŢOC. MOVILĂ. SPANCIOC. STURZEA. STROICI. VEVERIŢĂ. DARMAN. HURA.

BARNOVSKY (boerilor îngrijaţi)

Ce ne pasă?

MOVILĂ (intrând, lui Spancioc)

Sfatul ţărei e chemat,
Din a domnului poruncă să se-adune, la palat.

(Spancioc merge spre Sturzea)

SPANCIOC

Ştii, Moţoc, care spusese că s'a 'ntors acum...

SIMEON (lui Moţoc)

...ne prinde—

SPANCIOC (lui Sturzea)

Din Lehia, neplăcându-i domnu-ales, cred că ne vinde (ese)

(Movilă şi Sturzea înaintează. Ceilalţi amestecându-se vin în faţa scenei. Moţoc face doi paşi spre Movilă)

MOŢOC

A trecut o zi acuma, de când Joldea e ales
Şi de-o zi vedem greşeala ce-aţi făcut-o.

CIOLPAN (lui Tomşa care ese)

Ce faci?

TOMŞA

Es.

SCENA IV

CEILALŢI afară de Spancioc şi Tomşa

MOŢOC (în mijlocul lor)

Şi eu cred că voi cu toţii vă daţi seamă, că nu 'i bine

Ce-ați făcut. N'aveți răbdare, pildă luați-mă pe mine,
Când văzut-am, că 'n Lehia nu e domnul cum îl vream,
M'am întors îndată 'n țară cu câți-va.

MOVILĂ

Și eu credeam,
Că 'ntorcându-vă în țară fără nici un rost, Moțoace,
Ați crezut că este vremea când pot șoarecii să joace,
Nefiind nici o pisică să-i sfâșie, — fără noi, —
Va 'nșelat credința însă, cum ați înșelat-o voi.

MOȚOC (izbucnește. Boerii sunt neliniștiți)

N'o să 'ngăduim, în țară, să domnească o muere,
Căci cu sceptru și coroană îi dăm, domnului putere
Cât de mare, însă n'are voie altuia s'o deà.
Și de eri văd că domnește nu știu cine ?—El ? sau ea?—
Iată, pentru ce boerii sunt neliniștiți.

(Movilă vrea să vorbească)

SIMEON (tare)

Domnița !
Făceți loc să treacă.

MOȚOC

Iat-o.

(Boerii se dau în lături. Ruxanda intră)

SCENA V

RUXANDA. MOȚOC. MOVILĂ. STURZEA. DARMAN. HURA. VEVERIȚĂ STROICI. BARNOVSKY. SIMEON. CIOLPAN.

RUXANDA (lui Movilă. Boerii se închină)

Lăpușneanu e din vița
Lui Ștefan cel Mare.

MOVILĂ

Fie.

RUXANDA

Supt un astfel de cuvânt
Lesne, poate să se-aprindă tot norodul. Când e vânt
Se întinde focul iute şi de-aceea, teamă 'mi este,
Nu cum-va să deà de lucru răspândindu-se-astă veste

MOVILĂ (liniştit)

N'avea teamă.

MOŢOC (lui Barnovsky)

Ştie multe.

BARNOVSKY (încet)

E 'nţeleaptă.

RUXANDA

Eu trimit.
Oastea 'ntreagă la hotare. Trebue să fi venit
Lăpuşneanul în Moldova. E primejdie să rămână.

HURA (liniştit)

Nu-ţi îndeplinim porunca; oastei nu'i eşti tu stăpână.

(Mişcare printre boeri. Hura vorbeşte încet lui Movilă)

RUXANDA (cu trufie)

Nu's stăpâna tuturora? — Dar atuncia ce sunt eu?
Când stăpân vă este Vodă, şi când Vodă'i robul meu.

(merge spre Moţoc)

MOVILĂ

Sturzeo nu miroase-a bine.

STURZEA

Şi e vai de clipa aceea,
Când în treburile ţărei se amestecă femeea.

(In fund s'a ivit Joldea, urmat de vre-o zece căpitani. S'a oprit, şi apoi coboară. Boerii din scenă s'au intors cu faţa la el şi se închină. Ruxanda se razimă de masa din dreapta, lângă jeţ)

SCENA VI

JOLDEA. RUXANDA. MOŢOC. CIOLPAN. DARMAN. SIMEON. BARNOVSKY. MOVILĂ. STURZEA. VEVERIŢĂ. HURA. STROICI. CĂPITANI.

(Vodă coboară. Cei care îl urmau au rămas în fund lângă armură)

JOLDEA (ridicând mâna)

Pace vouă. (coboară)
A! Domniţa. (vine spre ea. Boerilor care-i sunt în cale):
Bună vreme!

RUXANDA (îngrijată)

Eu am spus,
C'ar fi bine oastea-toată, să pornească azi, în sus,
In spre Prut.

JOLDEA

Eu cred că'i bine s'aşteptăm.

MOŢOC (înaintează)

Şi'ntăritura,
La Sultan, când mergi, stăpâne, să ţi-o ei?

JOLDEA (mirat)

Eu!

SIMEON (în şoaptă lui Moţoc)

Tacă'ţi gura!

JOLDEA

(mâniindu-se din ce în ce mai tare. Boerii îl urmăresc cu luare aminte)

La Sultan întăritură? Ce sunt eu? Sunt robul lui?
Eu sunt robul ţărei mele şi încolo-al nimănui.
La Sultan întăritură? Cum îţi-vin astfel de gânduri?
Oare-atârnă, domnul ţărei, de Sultan? In dese rânduri
Ar fi vrut să 'şi-o supună şi pe domn, rob l'ar fi vrut.

MOŢOC (căutând să-l liniştească)

Nu'i plătim tribut şi-acuma?

JOLDEA

Ii plătim; — dar nu tribut.
Ii plătim ca mai'nainte, însă azi ca totdeauna,
N'a'nsemnat că ţara noastră, a supus-o semiluna.
Ii plătim ca să ne-ajute când vre-o dată 'n viitor
Vom aveà nevoie, poate, împotriva tuturor,
Care vin să calce ţara, cu gând rău. Aceasta oare,
Are vre-o asemănare, Vornice, cu o 'nchinare?
Nu! şi ţine bine minte, că Voevodul astei ţări
E departe de-a'nţelege gândul vre-unei închinări,
Şi Sultanul să'nţeleagă, că Voevodul nu se'ndură,
Ţara să şi-o lase, pentru ca să-şi iea întăritură
Dela el, fiind-că Vodă este mult mai mulţumit
Când i-o dă norodul ţărei prin al său Mitropolit.
La Sultan întăritură!

(Tomşa, a intrat şi a rămas în fund)

MOŢOC

Gându-acesta te'nfioară,
Nimeni nu-i stăpân pe ţară.

RUXANDA

Vodă e stăpân pe ţară.

JOLDEA (s'a liniştit. O priveşte pe Ruxanda, apoi pe boeri)

Nu! nici Vodă, căci şi Vodă une-ori e străduit,
Să asculte glasul celui dintre toţi mai obidit.
Glasu-acesta de se'ncearcă cei mai mari să-l înăbuşe
Or-ce stavilă sfărâmă, rupe or şi ce cătuşe,
Şi ajunge pân'la Vodă, limpede în mersu'i rar, —
Glasul obştei se înalţă, ca tămâia pe altar;
El e limpede, ca cerul în senina zi de vară,
Şi de-aceea se aude din or-care colţ de ţară;
E curat, cum e lumina soarelui la răsărit,
Şi se-aude, căci e glasul omului nedreptăţit.

Rar, încearcă să vorbească, dar când spune,—spune
[multe!
Și dator e domnul țărei totdeauna să-l asculte
Și să facă ce i-o spune. Iată dar că nu'i stăpân.

SIMEON (cu răutate)

Dar boerii?

JOLDEA (prefăcându-se c'a uitat)

Da, așà e! vezi, boerii cum rămân?

(isbucnește)

Mai cu seamă cei netrebnici, cu-a lor ură pătimașă,
Care sug din tine sânge până când, din el se'ngrașă
Și tu rabzi privindu-i, numai, cu ochii stinși, slabi și
[cuminți,
Drag norod, crescut din fașă, în dureri și'n suferinți.

TOMȘA (în fund, printre boeri)

Să trăești Măria-ta!

(toți se întorc cu fața în fund. Mișcare printre boeri)

MOȚOC (încremenit)

Ce? Ce faci Tomșo?

TOMȘA

Iată, domnul
Ce-l visam de mult, privește, iată el nu doarme somnul
Nesimțirei, ca și ceilalți ce-i avurăm.

BARNOVSKY (lui Moțoc)

Ne-a pierdut.

MOȚOC (liniștindu-l)

Lasă, n'aveà nici o grijă știu de-acum ce-i de făcut,

(In vremea asta, Tomșa s'a apropiat de Vodă)

TOMȘA

Iartă robul tău stăpâne, de ți-a fost cu necredință,

Iartă-l, când îţi vine 'n faţă, umilit, cu pocăinţă,
Iartă-l, dac'a pus vre-odată la 'ndoială cinstea ta, —
Şi arată-ţi îndurarea, începând prin a erta.

JOLDEA (blând)

Tomşo, n'avea frică, ura nu se poate să'ncolţească
Intr'un suflet care ştie ce e bun, să preţuiască.
Numai, Dumnezeu să-ţi erte de te crezi cu vre-un păcat,
Omul, n'are cum să-ţi erte, nu'i nici el nevinovat,
Şi de-ai fost cu necredinţă, căci aşa găsişi cu cale,
Nu mi-ai fost faţă de mine, 'i-ai fost însăşi ţărei tale
Ei să-i ceri ertare. (urcă spre Ruxanda)

RUXANDA (dând mâna lui Joldea)

Tomşo, omul nu e umilit,
Când ertare el îşi cere de se ştie c'a greşit.

(Tomşa s'a 'nchinat. Joldea ridică mâna. Boerii au înţeles şi se îndreaptă spre eşire, în vremea asta cei cu Moţoc vorbesc încet)

BARNOVSKY

Greu!

SIMEON

Se ţine ţeapăn.

MOŢOC

Totuşi, am nădejdea că'l voi perde

CIOLPAN

Greu îl smulgi din rădăcină un stejar ce'i încă verde,
Iar ai lui, cu-astfel de vorbe toate căile 'şi deschid.

BARNOVSKY

Şi de tron se-agaţă Tomşa, ca o ederă de un zid.

MOŢOC

Nu, nădejdea nu v'o perdeţi; în domniţa e scăpare,

Are suflet mic, cu toate că din vorbă pare mare.

(Boerii es. Ruxanda şi Joldea trec în stânga. Ea se aşează pe jeţ şi el pe scaun, lângă ea.)

SCENA VII

RUXANDA. JOLDEA

JOLDEA (luându-i mâna într'ale lui)

Te căeşti acum, Ruxando c'am primit domnia?

RUXANDA (gânditoare)

Nu!

JOLDEA

Poate, sunt unde'mi e locul; dar mă 'ntreb ce cauţi tu
Crin, fermecătoare floare, prin atâta înjosire
Şi minciună, tu făcută să trăeşti doar din iubire

(se aşează lângă ea. Cu dragoste:)

N'ar fi fost mai bine, spune, să rămânem părăsiţi?
Uite, nu putem nici nunta să ne-o facem liniştiţi.
Cum, vrei să ne duşmănească mai mult ura rea şi cruntă,
Când ne depărtează, pururi, zi cu zi a noastră nuntă.
Am fi fost mai bine acasă, fără grijă şi nevoi,
Lângă mama, fără ura care-apasă greu pe noi,
Traiul, ne-ar fi fost ca vremea unei nopţi de primă-vară,
Liniştit, cum vezi că ese fumul din cămin spre sară,
Iar drumeţul vrând odihnă şi cerându-ne-adăpost,
Ar fi dat de fericire. Cât de bine ar fi fost.
Şi ne-am fi iubit, Ruxando, fără grija altor vremuri,
Da! ne-am fi iubit, aşa e, te-am simţit, te simt că tremuri,
Tremuratul în iubire e-un răspuns ce nu-l poţi da,—
Şi acest fior ce-ţi trece pentru tine mi-a spus: — da.
Pentru noi atâţia oameni perd şi urma de credinţă, —
Ce-s de vină ei, Ruxando? (intră Ileana)
Ce 'i de vină, o fiinţă —
Pentru noi să n'aibă parte de noroc?

SCENA VIII

RUXANDA. JOLDEA. ILEANA (intră prin dreapta şi se opreşte 'n prag)

ILEANA

Norocul meu,
Simt că nu se perde lesne, am credinţă 'n Dumnezeu.

JOLDEA (se ridică, merge spre ea)

Ce faci ziua ta întreagă?

ILEANA

Eu lucrez, căci o să fie,
Mâine 'mi pare, da Domniţă? ziua mea de cununie.

JOLDEA (visător)

Mâine!

ILEANA (speriată)

Mâine, da!

JOLDEA (îi pune mâna pe umăr şi apoi se depărtează)

Ascultă, nu mai spune nimănui
Şi lucrează înnainte, căci lucrezi norocul lui.
(ese prin fund)

SCENA IX

RUXANDA. ILEANA

ILEANA

Ştie! nu se poate! Insă ei îi spun, căci sunt datoare.
(tare)
E-o urzeală şi pe Joldea vor câţi-va să ţi-l omoare.

(Ruxanda se trezeşte. Incepe să-şi dea seama de ce-a fost în jurul ei. Nu spune nimic.)

ILEANA (neliniştită)

Ai aflat?

RUXANDA (se ridică)

De mult.

ILEANA

El ştie?

RUXANDA

Nu 'i-am spus. Eu doar presimt.
Am ghicit văzând pe Tomşa, pe cei l'alţi îi ştiu ce simt.
(cu grijă)
Lăpuşneanu 'i mai aproape şi de noi şi de domnie
De cât cum credeam.

ILEANA

Lui Joldea spune 'i tot, să nu 'ntârzie,
Şi să cadă prada urei lui Moţoc.

RUXANDA (vrea s'o depărtcze)

Ii spun. Şi-acum,
Du-te, tu, prin iscusinţă către ei mi-oi face drum.
Du-te!

ILEANA

Nu-l lăsa pe Joldea.

RUXANDA (ducându-se spre uşă)

Nu, dar du-te. (Ileana ese)

SCENA X

RUXANDA

(a închis uşa, apoi a coborât până în dreptul mesei din dreapta, a tăcut o clipă).

Se 'nţelege,
Intre moarte şi domnie, care 'i calea ce-aş alege.

SCENA XI

RUXANDA. MOŢOC.

(Moţoc se iveşte în fund. Ruxanda când îl vede se opreşte lângă jeţ)

RUXANDA

Cine e? Moţoc!

MOŢOC (văzând-o)

Domniţa.

RUXANDA

Vornice, vroi să-ţi vorbesc.

MOŢOC (se apropie)

Iată-mă ca tot-deauna, robul neamului domnesc.

RUXANDA (se aşează)

Ce făţarnic. (liniştită)
Oare Joldea, crezi că n'o să mai domnească
Multă vreme?

MOŢOC (cu făţărnicie)

Nu ştiu, doamnă, poate să se şi 'ntărească
In domnie; nu se ştie ce 'i aduce vremea, lui. —

RUXANDA

Crezi c'o să-l omoare?

MOŢOC

Nu ştiu.

RUXANDA

Ştii, dar nu vrei să ne spui.
Ştii, mai mult ca ori şi care, ştii mai mult decât pot crede,
O comoară de'i ascunsă în vre-un loc pustiu, se vede

Noaptea, flacărea de-asupra, ce se 'ntinde, și-e firesc,
Că vin oamenii să sape, o găsesc ori n'o găsesc.
Celui care sapă locul i se zice că'i zănatic,
Fie, vroi să sap ca dânsul; ochii 'ți sunt ca de jăratic,
Bănui că o taină mare se ascunde 'n gândul tău,
Taina'mi e ca o comoară și doresc să știu și eu.

MOȚOC

Doamnă, taina n'o s'o afli, căci o taină se păstrează,
Câtă vreme vrea, acela care ți-o încredințează.
Eu, ca sfetnic știu mai multe, însă trebue să tac,
De-l povățuesc pe Vodă, nu m'ascultă.

RUXANDA

Vroi să fac
Să te-asculte. Spune-mi însă tot.

MOȚOC

E greu!

RUXANDA

... că Lăpușneanul
Vine spre Suceava, poate, că 'nsoțit e de Hatmanul
Oștilor rusești? — Acestea le știu toate.

MOȚOC (între dinți)

C'am târziu.
(tare) Ce-ai dori să mai știi încă?

RUXANDA (privindu-l în ochi)

Înțelegi ce-aș vrea să știu.

MOȚOC

Nu 'nțeleg nimic.

RUXANDA

Ascultă. Eu nu sunt o trădătoare,
Poți încredința Ruxandei, or și ce; Moțoc, crezi oare

Că te 'ncerc? n'avea grijă. Nu ne-aude nimeni! — Taci?

MOȚOC

N'am nimic de spus, Domniță.

RUXANDA

Ai avea, dar te prefaci
Știu din ziua 'n care Joldea în palat a pus piciorul
Că Moțoc cu Lăpușneanul prin Revelles scriitorul,
Sunt în legătură; iată știu mai mult decât credeai.
Inceputu'i greu, acuma fără grijă spune. Hai! —

MOȚOC (face câți-va pași spre masă)

Dacă vrei să-ți spun, ți-oi spune; însă ține bine minte,
Nici o vorbă să nu-ți scape din ce-ți spun, de-acu 'nainte.
Am văzut că bietul Joldea, deși crede că'l iubești,
Nu-ți cunoaște încă firea și nu știe cine ești.

(Prin fund s'au ivit Stroici și Veveriță. Văzând-o pe Ruxanda, s'au oprit. Apoi tae scena eșind prin stânga umblând încet nevrând, par'că să turbure convorbirea. Ruxanda, de cum 'i-a văzut s'a ridicat.)

SCENA XII

MOȚOC. RUXANDA. STROICI și VEVERIȚĂ

RUXANDA (în picioare lui Moțoc)

Vornice, să știi că Vodă nu se teme de-o trădare,
Vă povățuesc, mânia'i să n'o puneți la 'ncercare,
Căci de află că se face vre-o urzeală în palat,
Vor aveà ce să mănânce, corbii care 'i-am uitat.
Din milos se face fiară, când o vrea să se răsbune,
Nu nesocotiți povața ce v'o dau.

(Cei doi boeri au eșit. Moțoc a priceput îndată ce i-a văzut și a aplecat capul, acum când au eșit, Ruxanda se-așează din nou și zâmbindu-i zice):

Și acuma, spune.

SCENA XIII

RUXANDA. MOŢOC

MOŢOC

M'ai uimit, şi 'ţi spun pe cinste că eu nici n'aş fi crezut
C'o să poţi atât de bine să-ţii cumpătul.

RUXANDA

Am vrut,
Să-ţi arăt ce pot. Imi pare că 'ţi eram necunoscută,
O femee e adesea toată viaţa prefăcută.
Spune! Spune, perdem vremea.

MOŢOC (cu îndrăsneală)

Şi perzând un ceas acum,
Perdem zile şi o clipă ne e foarte scumpă

RUXANDA (neliniştită)

Cum?

MOŢOC

Cum? E lesne, Lăpuşneanul e la porţile Moldovei.

RUXANDA

Ai aflat?

MOŢOC

Da, prin Revelles, meşterul în ale slovei.

RUXANDA (cu nerăbdare)

Şi e singur?

MOŢOC

Cu Seniovsky.

RUXANDA

Mare e oştirea lor?

MOŢOC

Mult mai mare ca a noastră. In Moldova, vin, că vor

Satele să le răscoale cu oştirea, căci norodul
Surd e de-astădată; poate, că se 'ncrede în voevodul
Care 'l are. Oastea 'ntreagă e cu Joldea, nu cu noi,
Şi de-aceea ne e teamă să nu fie vre-un răsboi.
Vream pe Joldea să-l trimitem cu oştirea la hotare,
Şi-acolo, într'o noapte, ca părtaşă la trădare —
Să-l ucidem. Şi să spunem oastei de ne va 'ntreba,
Vre-o minciună. Insă Joldea nu primeşte.

RUXANDA

Ştiu, e-aşa!
El s'ar duce, nu se teme, dar Spancioc îl sfătueşte
Să nu meargă.

MOŢOC (privind-o, ameninţător)

Lăpuşneanu, azi sau mâine, birueşte,
Şi de intră în Suceava, într'un ceas — nu mai târziu,
Tu cu Joldea, în robie, veţi fi duşi de dânsul.

RUXANDA (se 'ncruntă; strânge braţul jeţului cu putere)

Ştiu,
(se ridică)
Dar mă dau cu voi boerii, ca partaşă a trădărei,
Dacă 'mi jură Lăpuşneanul că rămân eu, doamna ţărei.

MOŢOC (luminat)

Vei rămâne, pentru dânsul pot să jur eu.

RUXANDA

Jură!

MOŢOC (după ce-a stat la îndoială)

Jur.

RUXANDA (coboară)

Şi acum pe-ai tăi îi chiamă şi mi 'i adă împrejur.
Eu vi'l dau pe Joldea astă-zi, dacă vreţi, în mâna voastră,
(Il duce spre uşă)
Să se ţină Lăpuşne u de cuvânt.

MOȚOC (s'a oprit. Cu mândrie)

E'n mâna noastră.

RUXANDA

Spune 'i deci că spre domnie îi fac drumul mai ușor;
Nici Seniovsky nu l'ar face cum îl fac. Dar ești dator,
Vornice, să-ți ții cuvântul. (îl oprește)
Voi sta prada așteptărei
Până când?

MOȚOC

Până 'n deseară, vei fi doamnă. (ese)

SCENA XIV

RUXANDA

(Rămâne puțin în fund. Apoi se întoarce cu mândrie):

Doamna țărei.

(coboară; se reazimă de masă)

Cad Voevozii din domnie, cum cad frunzele din pom.
Vai. Cât prețuește-o clipă în viața unui om.
(merge spre ușa din dreapta. O deschide, face semn cui-va. Damian intră)
Du-te și lui Vodă, spune-i c'aș dori să-l văd.

DAMIAN

Acum?

RUXANDA

Da, acuma. (se reazimă de masă)

DAMIAN

Ce-o fi oare? mă, să știi se 'ngroașe gluma.
(în ușă se 'ntâlnește cu Joldea. Il lasă să treacă și ese).

SCENA XV

RUXANDA. JOLDEA

JOLDEA (amărât)

Lăpuşneanul nu ne lasă să ne facem nunta. Vrea,
Zi cu zi să ne amâne, mulţumirea ta şi-a mea,
Căci ce-ar spune 'ntreg norodul, credincios lui Vodă oare?
De-ar vedea duşmanii 'n ţară şi în Suceava sărbătoare.
Dar, la noapte Lăpuşneanul peste Prut va fi gonit,
Moldovenii merg spre dânsul. (luându-i mâinele)
Mâine chiar, la răsărit,
Poate, clopotul, de-aramă, al Sucevei le vesteşte
Tuturora: cu Ruxanda, Vodă se căsătoreşte.

RUXANDA (liniştită)

Pentru-ce n'ai mers cu oastea chiar tu Joldeo?

JOLDEA

Aş fi vrut.

RUXANDA

Ca s'o 'mbărbătezi în luptă de se 'ntâmplă...

JOLDEA

N'am putut;
M'au împedecat boerii, căci Moţoc veni să-mi spună
Să pornesc şi eu cu oastea, şi-au crezut că nu 'i a bună
De mă 'ndeamnă, el, Suceava, azi, s'o părăsesc. Spancioc
Ma 'ndemnat să stau; se spune c'o urzeală 'i la mijloc.

RUXANDA

O urzeală? Cine-ţi spune? m'am temut şi eu o clipă.
Dar acuma, văd că totu'i născocire. Du-te 'n pripă;
M'am încredinţat eu însu-mi, nu-i nimic şi tu te 'ncânţi,
Le e teamă; când ţi-e teamă şi de-o umbră te 'nspăimânţi.

Dac'aş şti că e primejdie te-aş lăsà sau te-aş trimite?
Du-te Joldeo, fără teamă, oştile îţi sunt pornite,
Le ajungi până 'n deseară şi cu Vodă 'n fruntea lor,
Fac minuni de vitejie, Moldovenii, dacă vor.

JOLDEA (se aprinde la fiecare vorbă a ei)

Da! mă duc, mă 'ncred în tine. Totul e o născocire!

RUXANDA (pune mâna pe umărul lui şi-'şi apropie capul de al lui)

Şi la porţile Sucevei te-aştept mâine ca pe-un mire.

(îl duce spre armură. Joldea îşi pune spada. Hura, se iveşte în pragul uşei din fund)

SCENA XVI

RUXANDA. JOLDEA. HURA.

RUXANDA (lui Hura)

Vodă vreà să plece.

HURA (mergând la Joldea)

Doamne, nu plecà.

JOLDEA (nerăbdător)

De-acum e'n van!

HURA

E-o urzeală şi acela ce te'ndeamnă, 'ţi-e duşman.

JOLDEA (rămâne nemişcat; apoi scos din fire)

Cum duşman! E chiar stăpâna mea şi-a voastră!

HURA (încremenit, după ce 'şi-a aruncat privirea spre Ruxanda)

Cum? stăpâna?

JOLDEA (beat de mânie merge spre el cu mâna ridicată)

Eşi afară! Eşi afară! (Hura nu se mişcă. Joldea lasă mâna'n jos)

RUXANDA

Ce faci Joldeo ?

JOLDEA (cu graiul stins, oftând greu)

Adă mâna.

(Obosit, vine spre Ruxanda, Ea îi dă mâna, şi cu ochii în ochii ei, Joldea se duce la jeţul de lângă masă şi se-aşează. Ruxanda mai stă puţin lângă el şi apoi ese prin dreapta când vin boerii din fund)
(Hura, a eşit încet prin fund)

SCENA XVII

JOLDEA. HURA. SPANCIOC. MOVILĂ. STURZEA. VEVERIŢĂ. STROICI.

(Boerii se-apropie încet de Joldea)

SPANCIOC

Nenorocul urmăreşte pretutindeni, omul. (Joldea ridică capul)
Da.
Vrei să pleci, ţi-am spus cu toţii că nu-i bine de-i plecà;
Totuşi vrei. Stăpân eşti, doamne, fă cum crezi de cu-
[viinţă,
Dar ascultă înc'o dată, pe acei ce cu credinţă
Şi cu drag îţi vin aproape. Nu plecà.

JOLDEA

Tu, poate crezi
Că mă vinde şi Ruxanda ? Indrăsneşti să spui ?

SPANCIOC

Dovezi,
Nu-ţi pot da. Domniţa însă, de-unde ştie că nu este
Vre-o urzeală ?

JOLDEA

Ştie. Oare, n'ar fi prins şi ea de veste,

De-ar fi fost ce-va ?—Și credeți, că Ruxanda n'ar fi spus?

(privindu'i pe toți)

Dar nu-i văd pe toți aicea ! Unde'i Tomșa ?

MOVILĂ

El s'a dus,
Nu mai vreà, părtaș, să fie nimănui, de-a fost odată,
Cu ceilalți.

JOLDEA

Mă mir de Tomșa, fapta lui e neertată,
De s'a dus. (stăruitor) Dar, nu cred.

(lui Spancioc)

Du-te, de mi'l adu, vroi să'l scot
Și pe el din rătăcire, ca pe voi.

SPANCIOC

S'a dus.

JOLDEA (neîncrezător)

De tot ?

Nu vreà să ne spună planul celorlalți ? (îi face semn să se ducă. Spancioc ese. Joldea pune brațul pe masă și se uită la Sturzea)

Ce'i oare,
Vorba ce 'mi-o spuneți veșnic, vorba asta de trădare?

STURZEA

Doamne, vezi, trădarea nu e doar o vorbă cum socoți,
Ea e-o faptă mișelească, de aceea nici nu poți
S'o 'nțelegi, atât de lesne, însă ține minte bine,—
E să furi credința celui care s'a 'ncrezut în tine.

JOLDEA (prefăcut)

Ca să pot furà credința e ușor, dar e mai greu,

Să-l pot face să se 'ncreadă într'un om cum aş fi eu,
Oare nu mă simte acela ?

STURZEA

Nu, căci din nenorocire,
Poţi să faci ce vrei din altul, prefăcut prin linguşire.

JOLDEA (gânditor)

Prefăcut prin linguşire, — Sturzeo, tu ştii din belşug,—
Linguşire, linguşire, cum înveţi ăst meşteşug?

STURZEA

Linguşirea 'i să spui multe, şi să nu-ţi faci datoria.
Şi din ea se naşte lesne, Doamne, prefăcătoria.
Meşterii în linguşire, meşterii din cei mai tari,
Ii găseşti în totdeauna 'n preajma oamenilor mari.

JOLDEA (se ridică)

Intr'adins am vrut acestea să le spui acuma, — tare,—
Voi mai credeţi că Ruxanda, ar puteà să fie 'n stare
Să mă vîndă ? Voi, mai credeţi ?

(Movilă se apropie)

Nu, vă mai ascult. Plecaţi.

MOVILĂ

Doar o vorbă să-ţi mai spunem ! Una !

JOLDEA (nerăbdător)

E zadarnic.

(se duce la uşa din stânga)

MOVILĂ (boerilor, care se 'ndreaptă spre fund)

Staţi !

(boerii se 'ntoarce cu faţa la el)

Să-l urmăm !

JOLDEA (a ajuns la ușă și se 'ntoarce)

Movilă! Stroici! voi puteți încălecà
Și puteți venì cu mine. (boerii se 'nchină și es prin fund. Joldea se uità 'n urma lor și vreà să iasă)

SCENA XVIII

JOLDEA. ILEANA

(Ileana intră prin fund și îi aține calea. Incepe să se 'ntunece

ILEANA

Doamne Joldeo, nu plecà.
E Ruxanda înțeleasă cu vrășmașii tăi. O clipă
Te desparte de peire; eu, de eri aud cum țipă
Cucuveaua la fereastra ta, n'auzi? n'ai auzit?
Candela se stinge 'ntr'una de când, Joldeo, am venit.
Nu plecà! Rămâi. (îi cade în genuchi plângând)

JOLDEA

Ileano, nu 'nțeleg.

ILEANA

O! fie-ți milă,
Dacă nu de tine, Joldeo, dar de mine.

JOLDEA (blând)

Nu, copilă!
Scoală! cine mă omoară? nimeni nu'i atât de rău,
Chiar de-ar fi,—nevinovatul e păzit de Dumnezeu.
Te-a mințit cel care 'ți spune,—în ce vezi nenorocirea?
Cine te îndeamnă, cine? ca să vii să-mi spui.

ILEANA

Iubirea.

JOLDEA (ridicând-o)

Mă iubești tu?

ILEANA

Da, mă iartă, te iubesc cum n'am iubit,
Cum nu te iubeşte nimeni. Iartă-mă de-am îndrăsnit
Să ţi-o spun, căci ţiu ascunsă de atâta amar de vreme
Suferinţa mea, în mine; o aud şi-acum cum geme;
S'o'nnăbuş am vrut, stăpâne, nu puteam erà preà greu—
Tu-o iubeşti la nebunie, eu nebună plâng mereu.
Tu al alteia eşti, Joldeo, n'aveam dreptul vai! ştiu bine,
Să te am, credeam că dânsa te iubeşte ca şi mine,
Şi de ce să-i iau norocul când e dat de Dumnezeu,
Eu cunosc nenorocirea şi mai bine sufăr eu.
Dar, acum când văd că'ntrânsa totul e, numai minciună,
Mi se cade să-ţi spun, Joldeo! (plânge) Iartă-mă, sunt o [nebună,
Către tine nu pot ochii, de acum, să-i mai ridic.

JOLDEA (visător)

M'ai iubit de-atâta vreme şi eu n'am ştiut nimic.
O, te cred că suferinţa ţi-a fost mare, fără nume,
Trebuia să'mi spui o vorbă şi să te fi dus în lume.

ILEANA

Nu, în vorbe nu poţi spune,—or şi cât te-ai străduì,—
Ce-ai în inimă. Simţirea nu se poate povestì,
Ea a inimei rămâne,—o citeşti doar în privire,
Căci privirea între inimi este singura unire.

JOLDEA

E târziu de-acum.

ILEANA

Ştiu. (ca un copil) Spune-mi că nu pleci.

(Joldea tace)

O, şi să vrei.
Nu poţi spune,—atât de bine te-a coprins în mreaja ei.
Nu te duce! Nu te duce! vor cu toţii să te-omoare,
Dacă pleci m'arunc în faţă-ţi, să mă calce în picioare,
Calul tău, şi-atuncia, Joldeo, poţi să mergi, vei fi stăpân.

JOLDEA (mângâind-o)

Du-te! Du-te! n'aveà grijă. Fii cuminte.

ILEANA (cu teamă)

Pleci!

JOLDEA (ducând-o spre uşă)

Rămân.

(O depărtează. Ileana se duce şi ajungând la uşă se mai uită la el şi ese. Joldea îşi trece mâna pe frunte. Ruxanda intră prin fund.)

SCENA XIX

RUXANDA. JOLDEA. (mai târziu) SPANCIOC. STROICI. DARMAN.

RUXANDA (intrând)

Calul te aşteaptă, par'că mergi să cuceresti o lume,
Şi e alb supt el pământul cum e frâul alb de spume.

(intră Stroici. Spancioc şi Darman gata de plecare)

STROICI (intră)

Doamnă ţi se face voia.

SPANCIOC

Vom plecà cu el.

JOLDEA

Şi tu ?

SPANCIOC (cu ochii la Ruxanda)

N'o să-l las o clipă singur.

RUXANDA

Apăraţi-l.

SPANCIOC (între dinţi)

Scorpie.

JOLDEA

Nu,

N'am nevoe de-apărare,

(îşi ia coiful pe care'l pusese pe masă din timpul scenei cu Hura)

RUXANDA

Greu de tot o să ne treacă

Vremea ; vii curând?

JOLDEA

Fireşte.

STROICI

Omul ştie, doar când pleacă

Dumnezeu îi ştie ceasul când se'ntoarce. Dumnezeu

Să ne aibă'n grijă.

JOLDEA (gata)

Haide! sântem gata.

RUXANDA (merge spre el)

Dragul meu.

(In fund se iveşte Movilă apoi Veveriţă, Hura, Sturzea, Ostaşi moldoveni, căpitani.)

SCENA XX

JOLDEA. RUXANDA. MOVILĂ. STURZEA. DARMAN. SPANCIOC. STROICI. VEVERIȚĂ. SPANCIOC și alții.

JOLDEA (când îl vede pe Movilă)

Voi veniți cu mine?

MOVILĂ

Iată-i ne-am legat prin jurăminte
Să fim pururea cu tine.

JOLDEA (înflăcărat)

Da! cu mine. Inainte.

(Es toți. Afară se aud urale, tobe și fanfare. Ruxanda merge să privească prin ușa din fund alaiul în vreme ce Ileana intră prin dreapta)

SCENA XXI

RUXANDA. ILENNA.

ILEANA (speriată).

A plecat Spancioc la luptă. Unde'i Joldea?

RUXANDA (mâhnită)

Mi s'a dus.

ILEANA

Ți s'a dus, și poți în urma-i să privești?

RUXANDA (coboară)

Ce? Cum ai spus?
Vrei tu poate să mă 'mpedeci?

ILEANA (cu durere)

Cum nu 'nebunești, văzându-l.
L'ai vândut și el nu crede și la tine e cu gândul.
Pe ce preț l'ai dat? Răspunde? Ce-ai puteà în schimb [să ceri,
De l'ai dat pe Joldea? Spune.

RUXANDA (mirată)

L'ai iubit?

ILEANA

... Și nu de eri,
Ci de-atuncia de când crede că-l iubești; dar se răsbună
Când ivindu-ți-se'n vise el va plânge.

RUXANDA

Ești nebună.

ILEANA

Sânt nebună da, așa e c'am iubit cum nu'nțelegi,
Ca'm putut s'ascund iubirea, focul unei vieți întregi,
Sânt nebună, da, așa e! poruncește să mă lege,—
Nebunie'i să pierzi mintea pentru'n om ce nu'nțelege
Că minciuna'și are locul și în suflete ce-alegi,
Să le dai iubirea toată, dragostea ce n'o'nțelegi.
Nebunie'i pentru tine ca să pot să fiu în stare
Să iubesc un om, ce pentru tine nici un farmec n'are,
Și-ai dori acum în furie, cum văzuși de-atâtea ori,
Să mă vezi ca și pe alții putrezind în închisori,
Să rupi carnea după mine când vedeà-vei, că nu vine
Mai curând, să-mi ia viața, moartea, gemenă cu tine,
Să mă vezi plângându'mi soarta cât sunt zilele de lungi,
Visul nu ți se'mplinește, ținta n'o să 'ți-o ajungi,
Eu 'mi voi pune capăt vieții, — searbădă și blestemată,—
Căci murind norocul vieții 'mi mor și eu cu el odată.

(o privește o clipă; apoi cu fața luminată: cu durere)

Tu trăiește, să vezi noaptea printre stelele ce pier,
Intr'o Lună și Luceafăr, chipul nostru stând pe cer.

(merge repede spre fereastra din fund, care e deschisă)

RUXANDA (cu spaimă)

Unde fugi?

ILEANA (la fereastră)

Viu după tine Joldeo!

(s'a mai auzit din când în când muzica depărtându-se, în codrii.)

Vai! se depărtează.

(se urcă pe fereastră și se-aruncă afară. Se-aude un vaet și murmurul celor care erau jos.)

UN GLAS (afară)

A murit, căzând!

SCENA XXII

RUXANDA

(Ingrozită și-a pus mâinele la ochi; acum își vine în fire)

Nebună! (cu milă) Soarta celor ce visează!

(Cortina cade)

ACTUL AL III-LEA

CÂNTECUL LEBEDEI

PALATUL DIN SUCEAVA

ziua următoare.

Sala mare unde se află scaunul domnesc. In fund o uşă mare de stejar care când se deschide lasă să se vază afară un pridvor mare şi vedere asupra oraşului.

Lângă tron, la o mică depărtare e o uşă tainică, tainiţa scăpărei boltită, care duce afară din cetate şi care nu se bagă în seamă până când mai târziu va fi vorba de ea. Ziua încoronărei lui Alexandru Lăpuşneanul.

O după amiază, tristă, de toamnă. Lumina palidă pătrunde în sală şi pe fereastră — o fereastră mare în fund. Se văd frunzele căzând la cea mai mică adiere de vânt.

SCENA I

MOVILĂ. HURA. BARNOWSCHI. STROICI. CIOLPAN. DARMAN. SIMEON. STURZEA. REVELLES. VEVERIŢĂ.

(Boerii vorbesc între ei.)

SIMEON (puţin după ce s'a ridicat cortina)

Trece Vodă

(Boerii se întorc cu faţa spre fund şi se închină. Lăpuşneanul însoţit de Seniovschi şi de Moţoc, trece; boerii părăsesc rânduiala şi 'l urmează. Pe măsură ce se depărtează, Movilă şi Sturzea micşorează pasul, aşa în cât toţi ceil'alţi le iau înainte şi rămân în scenă numai ei amândoi. Movilă priveşte în depărtare alaiul.)

SCENA II

MOVILĂ. STURZEA.

STURZEA

Regulat trec zilele ca tot de-auna
Şi trecând cum le e rostul nu se-aseamănă nici una.
Fie-care-aduce alte mari dureri, mari de nespus
Şi trecând, ne lasă 'n prada grijelor ce ne-au adus.
In zadar cred că 'n spre seară ziua 'şi ia durerea, n'o ia;
Tu de sus priveşte, Doamne, jos cum ţi se face voia,
După vrerea ta sunt toate; omu'i slab şi umilit.—
Nu putem schimbà nimica, toate ni le-ai rânduit.
Insă cred că-ţi este-adesea prea cumplită supărarea,
Când din când îşi uită oamenii de închinarea
Către tine; şi când, Doamne, mâna sfântă 'ţi-o ridici;
Prea ţi-e 'naltă cugetarea pentru suflete-aşa mici.
Lasă-i, Doamne, să greşească, pedepseşte-i cum ţi-e [gândul]
Insă cruţă biata ţară, ce de ani, de ani de-a rândul
Fără vină să munceşte. Dă-i din nou un domn cucernic
S'o înalţe către slavă în avântul lui puternic;
N'a simţit de mult adierea din amurgurile serei;
Lumineaz'o tu stăpâne ca în ziua învierei;
Iart-o căci a ta'i iertarea; iart-o că tu poţi ertà
Şi pe noi ne lasă, Doamne, să ţi-o dăm în grija ta.

MOVILĂ

Nu pierim atât de lesne ne e trainică tulpina
Şi eşind dela întuneric mult mai mare e lumina.
Vor veni mai bune vremuri, îmbunându-se cei răi,
Dumnezeu ne are în grijă suntem toţi copii săi;
Ca un tată, pedepseşte cel ce teamă nu mai are,
Ispăşirea ne e lungă cum ne-o fi şi vina mare;
Dar nădejdea nu ţi-o perde, fă ca mine, eu aştept—
Şi nu pune la 'ndoială mila lui, căci eşti nedrept.

SCENA III

MOVILĂ. STURZEA. TOMȘA (care intră mai târziu:) HURA. STROICI. DARMAN. VEVERIȚĂ.

TOMȘA (intrând prin fund)

A căzut în cursă, Joldea, dacă n'a vrut să ne-asculte.
Eu abia sosii.

STURZEA

Trei zile, ne-au adus atât de multe

TOMȘA

Și e'n temniță, Movilă, datoria ni-e acum
Să-l scăpăm.

MOVILĂ

Firește.

STURZEA

Tomșo, m'am gândit și eu, dar cum?

TOMȘA

Vom găsì prilejul.

(Se-aud clopotele la biserică. Tomșa se uită pe fereastră)

Ce e? Văd scoțându-se o cruce
Și-un sicriu

MOVILĂ

O 'mormântează pe Ileana; azi o duce
La biserică.

TOMȘA (venind în față)

Sărmana!

STURZEA

Știi și tu?

TOMŞA

Am auzit.

STURZEA (îngrozit)

Două morţi cu-o lovitură.

TOMŞA

Joldea încă n'a murit.

STURZEA

E ca mort.

TOMŞA

Eu am nădejde că 'l scăpăm.

STURZEA (pe gânduri, îngrozit)

L-a prins din goana
Calului, când vrù să fugă. Ştii când a trosnit icoana
Sus, la Şipote, Movilă?

MOVILĂ

Cât de mult s'a 'mpotrivit.
Nu vroià de fel să vină.

TOMŞA

Ar fi fost mai nimerit.

STURZEA

Nu'i erà scris să domnească.

STROICI (intră prin fund cu Darman)

Lăpuşneanul ne vesteşte
Că e azi încoronarea.

TOMŞA

Şi Ruxanda?

DARMAN (cu glasul stins)

Se gătește.

MOVILĂ

Bietul Joldea, când Polonii l'au adus...

TOMȘA

Dar voi, voi toți
Unde-ați fost?

MOVILĂ (trece la el)

Am fost cu dânsul, Tomșo, poate tu socoți
Că văzând primejdia mare am fugit pe el lăsându-l,
Intre ei? n'aveam puterea să-l scăpăm cum ne-a fost [gândul,—
Oastea toată, fù cu dânșii și a noastră, și a lor.
Numai noi eram cu Joldea, fără nici un ajutor,
L'a luat, cum de prin cuiburi iei vre-un pui de rândunică
Fără nici o 'mpotrivire. Știu ei cuibul cum se strică.

TOMȘA

Ajutatu-i-a și-ai noștri?

MOVILĂ

Și ai noștrii l'au trădat,
Căci Moțoc, le-a spus că Joldea, de trei zile în palat
Cu-o femee își petrece vremea, și astfel se 'nțelege
Calcă cu trufie sfânta datină și sfânta lege.

TOMȘA

Lăpușneanul...

MOVILĂ

Lăpușneanul spre Suceava întâlnind
Pe Elena, Doamna Rareș, a ucis-o.

TOMȘA (îngrozit)

Cum?

MOVILĂ

Mânjind
Şi mai mult coroana care 'şi-o va pune azi pe cap.

TOMŞA (care nu mai ascultă)

Iată unde duce cinstea şi dreptatea. (cu hotărîre) Vroi
[să-l scap

HURA

Când văzutu-m'a pe mine lângă el fără putere.
Şi-a adus aminte 'ndată de ce-am spus şi cu durere,
I-am văzut brăzdându'i faţa, două lacrimi mari; m'a strâns
Colea 'n inimă durerea şi-amândoi atunci am plâns.

MOVILĂ

A mai plâns şi eri ţiu minte,—ne-amintim acum de toate—
Când 'i-a spus, Ruxanda, mâine facem nunta. Mâine!..

STROICI

Poate
Presimţea.

STURZEA

Şi fericirea. Lacrămile or şi când
Isvoresc din ochi tăcute, şi botează tremurând,
Fericirea sau durerea; te mângâe ele 'ntâi
In necazuri, şi când poate, părăsindu-te, ai tăi
Te-or lăsà să lupţi în prada vremurilor îndoioase,—
Lacrămile, numai ele, 'ţi vor rămâne credincioase.

TOMŞA (a stat de-o parte şi-acum vine în mijlocul lor)

Sântem toţi ai noştrii? (se încredinţează cu privirea)
Bine, de ne-ajută Dumnezeu
Il putem scăpà pe Joldea.

TOŢI

Spune!

TOMŞA

Iată gândul meu.
Lăpuşneanul are oameni dintre-ai lui, şi închisorei
Pus-a pază credincioasă. Pân'acuma păzitorii
Nu pot şti că Tomşa nu mai e de-al lor şi deci uşor
Furişindu-mă la Joldea, pot să-l scot supt ochii lor.

MOVILĂ

Minunat.

TOMŞA

Şi-atuncia vede, Joldea, drumul celor care'şi
Caută scăparea singuri: — Tainiţa lui Petru Rareş.

DARMAN (nedumerit)

Tainiţa?

TOMŞA

Darman, n'o ştie.

MOVILĂ

De-aia 'i tainică

DARMAN

Or cum,
Tot puteam să aflu. Unde e zidită?

TOMŞA

Eşti acum
Lângă ea.

(Darman se dă la o parte şi Tomşa deschide uşa tăiniţei care nu se vedeà până acm.)

Acesta'i drumul celui ce'şi iubeşte ţara.
E făcut de Petru Rareş când s'a 'ntors dela Feldioara.
De-ar cădeà Suceava 'n mâna unuia dintre vrăşmaşi
Domnul îşi găseşte fuga pe aici, căci la urmaşi
Le-a lăsat-o, Petru Rareş. (închide) Nici-odată Lăpuşneanul
N'o s'o afle.

HURA

Chiar şi-atuncia când l'o urmări duşmanul.

TOMŞA (se depărtează)

E'ntuneric şi e umed aerul ca 'ntr'un mormânt
Duce-afară din Suceava.

MOVILĂ

Mergi un ceas pe supt pământ.

VEVERIŢĂ

Du-te dar şi'l vezi pe Joldea.

STURZEA

Ca să fugă e 'ndoelnic.

TOMŞA

Eu mă încerc să-l iau cu sila când e timpul mai prielnic.

(ese)

SCENA IV

CEI L'ALŢI. MOŢOC şi REVELLES

(care au intrat numai de cât după eşirea lui Tomşa)

MOVILĂ (după ce l'a privit cât-va pe Moţoc)

Ţi-ai ajuns acuma ţinta.

MOŢOC

Ne-am ajuns-o poate toţi.

MOVILĂ

Fără noi.

MOŢOC

De! nu se ştie

MOVILĂ

Cum să nu să ştie? Poţi
Să 'ndrăzneşti măcar o clipă să ne pui la îndoială
Cinstea noastră ce-am păstrat-o nepătată; cu sfială
Nu vorbim şi'ţi spunem verde cum ţi-am spus adesea ori
Te urâm şi ura noastră creşte pân-o fi să mori

(se depărtează)

STURZEA

N'am crezut că poate omul într'atâta să se vândă;
Cuveni-ţi-s'ar, Moţoace, cea mai crâncenă osândă;
Nu se poate, vine vremea ca răsplata să 'ţi-o iei
De-ai putut să fii unelta patimei unei femei.

HURA

Nu pătă cuvântul, Sturzeo, tot mereu spunându-l

MOVILĂ (vine lângă Sturzea, nedumirit)

Ce e?

HURA

Şi Ruxandei nu-i mai spune ca şi altora, — femee.
E legat cuvântu-acesta de menirea dată lor
Şi spunându-l, vezi, menirea se iveşte în gând uşor.
Căci femea e un cântec, o podoabă pe icoană,
Şi precum sunt pietre scumpe aşezate pe coroană
Tot aşa şi'n omenire, vezi, precum vă mai spuneam,
Că femeea'i giuvaerul şi mândria unui neam.
Oare nu-i ruşine 'n ţara cu'n îmbold de propăşire
Să numim femei pe-acelea ce nu ştiu a lor menire?
Cum să le numim atuncia pe acelea care vor
Să ajute la 'nălţarea şi mărirea ţărei lor?

(Boerii vorbind între ei, se dau înapoi).

MOŢOC (zâmbind)

Pune frâu mâniei tale, de nu ştii c'aşa e'n lume:

Şi cei răi şi cei cu cinste, poartă toţi acelaş nume

(merge spre ei; cu mânie)

Şi de vreţi să fiţi cu toţii împotriva mea, mereu,—
Fiţi; şi să vedem la urmă cine 'nvinge:—voi sau eu?

(se îndreaptă spre eşire cu Revelles)

MOVILĂ

Te lăsăm şi stăm de-o parte: ne răzbună, însă, bunul Dumnezeu.

MOŢOC (încet, lui Revelles)

Ii vezi pe-aceştia?

REVELES

Da.

MOŢOC

Toţi, unul câte unul
Vor pierì pe nesimţite (ese)

REVELLES (eşind)

Slava, ce cu cinste-o porţi,
Lăpuşneanul şi-o clădeşte peste capete de morţi

(Boerii, vor să iasă, prin fund se iveşte Spancioc)

SCENA V

CEILALŢI, AFARĂ DE MOŢOC ŞI REVELLES. SPANCIOC

MOVILĂ (oprindu-i)

Iată-l pe Spancioc, că vine.

SPANCIOC (cu jale)

Mâine e înmormântarea!

MOVILĂ (pe gânduri lui Sturzea)

Am uitat-o pe Ileana.

STURZEA

Am uitat-o 'n frământarea
Multor griji.

SPANCIOC (cu glasul stins)

Vă miră, poate, c'aţi uitat-o; negreşit;
Ce-a făcut Ileana, ca s'o ţinem minte?—A iubit!
Nu ştiţi voi? de când e lumea şi de când pe cer e lună,
De când ura cu iubirea nu'şi au locul împreună,
Că fiinţi nevinovate, după moarte uiţi uşor,
Şi tâlharii multă vreme, sunt în mintea tuturor.

(o clipă de tăcere)

Tomşa m'a vestit că Joldea 'i slobod. Pasnicii 'i înşeală
Şi 'l aduce. Dar mi-e teamă să nu dăm de bănuială
Risipiţi-vă.

STROICI

Ne ducem.

(Es toţi, afară de Movilă, Sturzea şi Spancioc)

SCENA VI

MOVILĂ. STURZEA. SPANCIOC

MOVILĂ (cu grijă)

Doamne de n'ar fi văzuţi.

(Prin fund intră Ruxanda. Spancioc priveşte pe Movilă încremenit)

MOVILĂ (a înţeles)

Du-te. Spune-le s'aştepte—dacă vin suntem pierduţi.

(Spancioc ese)

SCENA VII

MOVILĂ. STURZEA. RUXANDA.

(Deşi este obosită de-atâtea griji şi de-atâtea frământări, păşeşte cu mândrie îmbrăcată în vederea încoronărei)

RUXANDA (de-odată umilită, coboară privirile)

Nu mai pot în faţa voastră să mai viu ca altă dată.
Aţi avut dreptate.

MOVILĂ (căutându-i privirea)

Doamnă, fapta'ţi este neertată,
Pentru noi eşti ne 'nţeleasă, nouă inima ne-o frângi.
Şi un câine când îţi moare noaptea 'ntreagă stai să-l plângi,
Şi pe-un om nu ţi-a fost milă, să-l ucizi. Dar ca 'nainte,
Am rămas păgâni: Ochi pentru ochi, şi dinte pentru [dinte.
Pedepsită eşti acuma cum nu se puteà mai rău.

RUXANDA (cu mânie)

Cine să mă pedepsească?

MOVILĂ (liniştit)

Cine Doamnă? Dumnezeu!
Căci venind în spre Suceava, Lăpuşneanu 'n a lui cale
A 'ntâlnit pe prea cuvioasa mamă a Măriei-Tale
Şi 'n zadar i-a spus Sienowsky şi al oştilor stăpâni,
— Vai, de acela ce ridică mâna ca să deà 'n bătrâni.
N'a luat în seamă sfatul celorlalţi, — ca totdeauna—
Şi-a ucis-o

RUXANDA (înspăimântată)

A ucis-o? Mama!

MOVILĂ (cu lacrămile 'n ochi)

Astfel a pierit şi buna
Doamnă, a lui Petru Rareş. Lăpuşneanul, o ură,

L'am ales cum știi pe Joldea, după sfatul dat de ea.
Se temeà de Doamnă. Fapta 'i neertată or ce-ar zice,
Par'c'ar fi putut, sărmana, să mai poată să ridice
Impotriva lui norodul, — nu putem nici noi, dar ea?—
Cine mai ascultă glasul care 'l deslușești de-abeà?

RUXANDA

(De mult nu mai ascultă. Își trece mâna pe frunte, trezindu-se ca dintr'un vis urât:)

Mama! (după o clipă de reculegere)

Unde 'i Vodă.

(ese sub privirea lui Movilă, care o urmărește)

SCENA VIII

MOVILĂ. STURZEA.

MOVILĂ (după ce-a rămas cu Sturzea)

Sturzeo, omului 'i-a bine seama—
De'i cinstit sau hoț de codru, mama îi rămâne mamă
Ii pătrunde'n suflet lesne, locu'i nimeni nu'i'l iea
Și când pierde tot, păstrează încă dragostea de ea.

(Privind spre ușa prin care a eșit Ruxanda)

Du-te și lui Joldea spunei că e bine-acum de vine,
Căci Ruxanda 'ntâia dată, nu'i mai ese'n cale.

STURZEA (eșind)

Bine.

SCENA IX

MOVILĂ. SPANCIOC. TOMȘA. JOLDEA.

(Spancioc se uită în scenă să vadă de e cine-va. Movilă privește pretutindeni și după ce s'a încredințat că nu e nimeni pe-aproape)

MOVILĂ

Nimeni.

(Spancioc se depărtează; urmează o clipă de tăcere, apoi ușa se deschide din nou și Joldea, șovăind, intră sprijinit de Tomșa și Spancioc. E trist și galben)

JOLDEA

Mintea 'mi-e pustie şi sufletul stingher.

(Se duc spre tainiţă. Când Tomşa a deschis-o, Ruxanda, intră prin stânga pe unde eşise odinioară)

RUXANDA

Intre Lună şi Luceafăr chipul nostru stând pe cer.

(Ii vede; speriată, vrea să fugă, puterile n'o mai ajută şi e sdrobită de durere, când cei trei boeri îi aţine calea, vrând s'o lovească)

SCENA X

MOVILĂ. STURZEA. TOMŞA. JOLDEA. SPANCIOC. RUXANDA.

JOLDEA (isbucnind ridică mâna oprindu-i)

E Ruxanda! Doamna ţărei.

RUXANDA

(La aceste cuvinte, a şovăit; vreà să se sprijine de cine-va, nimeni n'o ajută şi cade la picioarele lui murmurând)

Joldea, cruţă-mă!

JOLDEA (o priveşte, o clipă, cu durere şi apoi cu glasul stins):

Ce-i oare?
M'a mâhnit un stol de frunze aruncat în închisoare
De un vânt, crud ca şi tine.
Ia, te uită'n ochii mei,
E atâta suferinţă, câtă ură e'ntr'ai tăi.

(către ceilalţi)

Şi'ntre oameni, dragi pieteni, bate vântul cel de toamnă,
Frunzele îi sunt nimicuri când adie? Ştiţi ce'nseamnă
Ce vă spun? — E o poveste plină de'nţelesuri noui —
Vântul nu-i decât femeea, iară frunza suntem noi.

RUXANDA (vrând să se ridice)

Joldeo, vroi să fug şi nu pot.

JOLDEA

Vrei să fugi, dar multă vreme,
N'o să poţi, căci din mormântu'mi auzi-vei lung cum geme
Glasu 'năbuşit de tine. (cu durere)
Cântă lebăda.

(Numai poate vorbì; se întoarce şi se reazimă de umărul lui Spancioc. Ruxanda s'a ridicat; a făcut câţi-va paşi dar e atât de istovită încât cade din nou, de astădată pe treptele tronului, Joldea iar o priveşte)

Mi-e greu
S'o privesc. E aşà frumoasă. E cum fù atunci, când eu
Am văzut-o 'ntâia dată. Vai, în viaţa mea de vise
N'am ştiut nenorocitul, mi-au fost două căi deschise,
Una, jalnică, pustie — noapte, fără nici-o stea, —
Calea ta şi încă una; am ales-o pe a ta.
Cât a plâns sărmana fată! — O, iubirea mea'nţelege-o;
Nici acuma, nu ştiu bine care'i calea ce-aş alege-o.
E târziu acum, — ştiu — steaua mi s'a stins, căzând prin [nori,
Inima ţi se'ncreţeşte ca şi fruntea, une ori
O brăzdează suferinţa mai adânc, mai cu putere
Şi în fiecare brazdă se ascunde o durere.

(liniştit şi cu glasul stins)

Am fi fost mai bine-acasă fără grijă şi nevoi,
Lângă mama, fără ura care-apasă greu pe noi;
Traiul ne-ar fi fost ca vremea unei nopţi de primăvară
Liniştit, cum vezi că ese fumul din cămin spre seară
Iar drumeţul vrând odihnă şi cerându-ne adăpost
Ar fi dat de fericire; — cât de bine ar fi fost.
Căci ne-am fi iubit Ruxando fără grija altor vremuri,
Da, ne-am fi iubit. Iubire! Te-am simţit te simt că tremuri.

(plânge pe umărul lui Spancioc) (Ruxandra se ridică)

Nu vorbì; nu mai deschide rana sufletului meu.
Tu, ai fost făcută'n lume numai ca să sufăr eu.

(S'a liniştit. Merge spre Ruxanda privind-o în ochi şi ea înspăimântată se dă înapoi mereu)

Nu'nţelegi nici chiar acuma cât de mult mi-ai fost datoare,
M'ai silit să-ţi fac pe voe, să-ţi pun ţara la picioare
Şi în mrejele mărirei ţi-a fost ţinta să mă'ncurc,
Când tu treptele domniei străduitu-m'ai să urc.
Când văzut-ai că lui Joldea nu 'i-a mai rămas nimica
Şi-ai văzut că nu mai poate nici să mai împrăştie frica
In duşmani, făcuţi prin tine, asvârlindu-l cu dispreţ
L'ai vândut pentru aceea ce ţi-a dat el fără preţ.

(arătând boerii)

M'au silit să fug cu Tomşa şi fugeam de voe bună,
Nu vroiam să văd, Ruxando, ceasu'n care se'ncunună
Lăpuşneanul mire-al ţărei şi al tău; dar mi-ai eşit
Innainte să mă'mpiedeci, — chiamă-i, ia-mă, n'am fugit.

RUXANDA (cu privirea rătăcită)

Du-te Joldeo, nu te'mpedec.

(Tuturora li se înseninează faţa)

JOLDEA (trist)

Nu ţi-aş asculta povaţa,
N'aş vroi să spui la urmă, că mi-ai dăruit tu viaţa.
Dar de faţă sînt boerii, vor cu toţii moartea ta,
— Le-ai vândut Voevodul,—însă ei de-acum te vor ertà
Când vor şti că mi-ai dat drumul, fuga de mi-ai înlesnit-o,
Viaţa, Doamnă, ţine minte, robul tău ţi-a dăruit-o.

TOMŞA (deschide uşa tainică)

Haide, vremea trece

JOLDEA (priveşte înăuntru)

Iată e'ntuneric şi'i pustiu
Sună lung ca din morminte glasul....

(Dus de Tomşa şi Spancioc intră, aşa că nu se mai aud cele din urmă vorbe. Spancioc şi Tomşa îl urmează)

RUXANDA (izbucnind în plâns)

Joldeo!

SCENA XI

RUXANDA. MOVILĂ

MOVILĂ

Prea târziu.

(Incet, ca un om care se gândeşte mult, bătrânul vornic se îndreaptă spre tainiţă, pe urma nenorocitului Voevod)

SCENA XII

RUXANDA. LĂPUŞNEANUL. SENIOWSKY. ALAIUL

(Ruxanda a rămas pironită pe loc cu ochii spre tainiţă; dar curând îşi vine în fire căci de-afară se-aude fanfara şi strigătele norodului. Uşile se deschid în fund, lăsând să se vadă afară un trist apus de soare şi norodul adunat pe privdor şi pe scări. Lumina amurgului mângâe frunzele veştejite care cad. In sală intră alaiul lui Alexandru Lăpuşneanul alcătuit din copii de casă, boerii sfetnici, oşteni moldoveni, oficeri poloni, popor, la urmă intră şi el cu Hatmanul Sienowsky întinzând mâna Ruxandei de-acum Doamna ţărei. Ea se trezeşte ca dintr'un vis urît în strigătul de ura al mulţimei şi în sunetul fanfarei şi al clopotelor oraşului în vreme ce, ca un dar al naturei, frunzele cad mereu).

Cortina cade.

- SFÂRŞIT —

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

Editor: I. I. OLIVA

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987